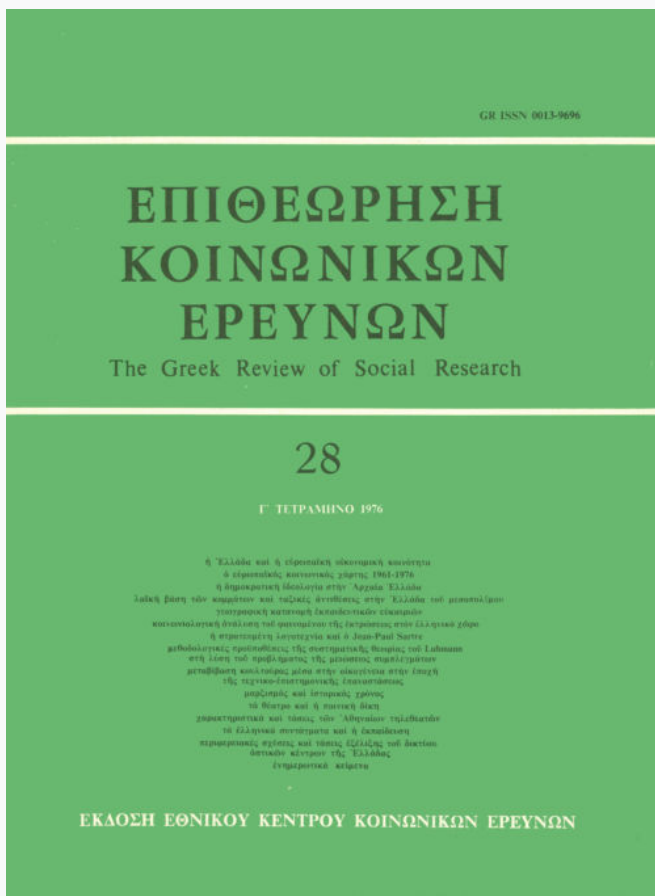

The Greek Review of Social Research

Vol 28 (1976)

28 Γ'

Η Ελλάδα και η ευρωπαϊκή οικονομική κοινότητα

Γιώργος Α. Πετρόχειλος

doi: [10.12681/grsr.345](https://doi.org/10.12681/grsr.345)

Copyright © 1976, Γιώργος Α. Πετρόχειλος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Πετρόχειλος Γ. Α. (1976). Η Ελλάδα και η ευρωπαϊκή οικονομική κοινότητα. *The Greek Review of Social Research*, 28, 178–197. <https://doi.org/10.12681/grsr.345>

ή Ελλάδα καί ή εύρωπαϊκή οικονομική κοινότητα*

του

Γιώργου Α. Πετρόχειλου

*Senior Lecturer in Economics
Lanchester Polytechnic
Coventry, England*

Οί συνομιλίες μεταξύ τής Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και τής Ελλάδας για τήν ένταξη τής χώρας μας στην Κοινότητα έχουν αρχίσει και, μολονότι οί διαπραγματεύσεις δέν προβλέπονται εύκολες, ώστόσο είναι θέμα χρόνου τò νά καταστή ή Ελλάδα τò δέκατο μέλος τής ΕΟΚ. Αύτή είναι ή επιθυμία τής συντριπτικής πλειοψηφίας τής ελληνικής Βουλής και, τò σπουδαιότερο, τών έννέα συναταίρων τής Κοινότητας. Μιά και έκτός από τήν οικονομική ένωση ή ΕΟΚ προτίθεται νά προχωρήσει μελλοντικά και πρòς πολιτική ένωση, είναι τò λιγότερο εκπληκτικό, με ελληνικά τουλάχιστον δεδομένα, ότι επικρατεί σχεδόν ταυτότητα αντίληψεων μεταξύ πολιτικών κομμάτων (με εξαίρεση τò ΠΑΣΟΚ και τò ΚΚΕ έξωτερικò), óργανώσεων, εκπροσώπων του κεφαλαίου, εργατικών συνδικάτων και μιάς μερίδας λαού γύρω άπ' αύτò τò θέμα. Η μεγάλη μάζα του λαού ελάχιστα γνωρίζει γύρω από τήν ΕΟΚ και άκόμη λιγότερα γύρω από τισ συνέπειες τής έντάξεως. Και ή σχεδόν καθολική και ταυτόσημη άποψη είναι πòς ή Ελλάδα πρέπει νά ένταχθè στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα τόσο για οικονομικούς όσο και πολιτικούς λόγους, γιατί αύτò αποτελεί τήν πιò συμφέρουσα για τή χώρα μας λύση. Τυχόν αντίθετη άποψη θεωρείται σαν αίρεση, και οί προτεινόμενες κινδυνεύουν νά χαρακτηρισθòν έμπρηστές εθνικής πολιτικής. Θά πρέπει ίσως νά αποτελεί μιά από τισ λίγες περιπτώσεις στη σύγχρονη ελληνική ιστορία τò ότι ένα γεγονός τέτοιας σημασίας δέν συνοδεύεται από διαφωνίες, άμφισβητήσεις ή έστω επιφυλάξεις σχετικά με τισ μελλοντικές του επιπτώσεις στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή αύτου του τόπου. Η έλλειψη διαλόγου πάνω σ' αύτò τò θέμα ίσως νά όφείλεται στο γεγονός ότι ή έμπειρία μας από τή δεκατετράχρονη σύνδεσή μας με τήν ΕΟΚ μιά έχει πείσει πòς ή θέση τής Ελλάδας είναι αναπόσπαστα δεμένη με τήν Κοινότητα ή στη διαπίστωση πòς οί συνθήκες, δεδομένης τής ισορροπίας δυνάμεων, είναι τέτοιες πòν κάνουν τήν ένταξη αναπόφευκτη και συνεπòς κάθε διαφορετική άποψη άνωφελη.

Χωρίς νά ύπάρχει πρόθεση διαταράξεως μιάς τέτοιας άρμονικής σύμπνοιας άπόψεων σ' αύτò τò στάδιο, θά θέλαμε ώστόσο νά επιχειρήσουμε μιά σκιαγράφηση τής οικονομικής πλευράς τής έντάξεως, επισκοπòντας τή μέχρι σήμερα λειτουργία τής συμφωνίας συνδέσεως και επιχειρώντας μερικές προγνώσεις για τò μέλλον, πράγμα άρκετά άβέβαιο μιά και οί τελικοί όροι έντάξεως δέν έχουν άκόμη συζητηθè και άποφασισθè. Ύπάρχουν πάν-

* Έπιθυμò νά εκφράσω τισ ευχαριστίες μου πρòς τòn Καθηγητή Πολιτικής Οικονομίας του Πανεπιστημίου του Λονδίνου Γ. Σπράο, πòν διάβασε και σχολίασε ένα πρώτο σχέδιο αύτου του άρθρου. Φυσικά παραμένω προσωπικά ύπεύθυνος για τυχόν λάθη και παραλείψεις πòν εξακολουθòν νά ύπάρχουν.

τως αρκετά επιβληθικά στοιχεία για να στηρίξουν τις προβλέψεις αυτές.

Η επίσημη ελληνική θέση υπέρ της εντάξεως είναι αρκετά γνωστή και έχει επανειλημμένα διατυπωθεί τόσο από την Κυβέρνηση, όσο και από θερμούς υποστηρικτές της. Μία πολύ ευγλωττη διατύπωση, ιδιαίτερα αναφορικά με το οικονομικό μέρος, δόθηκε από τον ακαδημαϊκό και Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας, Καθηγητή Ξ. Ζολώτα σε όμιλία του στην Ακαδημία Αθηνών τον περασμένο Απρίλη.¹ Από την άλλη πλευρά η θέση κατά της εντάξεως έχει διατυπωθεί κατά τρόπο συστηματικό από τον Καθηγητή Σ. Τριάντη στο βιβλίο του *Common Market and Economic Development*,² το οποίο όμως μειονεκτεί ελαφρά, γιατί έχοντας γραφή το 1963-64 δέν περιέχει αναγκαστικά ανάλυση εκείνων τών θεσμών της Κοινότητας, που τέθηκαν σε εφαρμογή αργότερα και που προσλαμβάνουν ιδιαίτερη σημασία για την Ελλάδα. Πάντως για τούς σκοπούς αυτής της εργασίας οι μελέτες αυτές είναι αρκετά κατατοπιστικές και αντιπροσωπευτικές τών δύο θέσεων, και μπορούν επομένως να τις αντιπαρατάξουμε, να τις αναλύσουμε και να βγάλουμε όρισμένα συμπεράσματα. Προηγούμενες όμως, θα άνασκόπησουμε σύντομα τη θεωρητική δικαιολόγηση δημουργίας οικονομικών ενώσεων, που θα άποδειχθεί χρήσιμη πιο κάτω.

μορφές οικονομικής συνενώσεως και θεωρητική δικαιολόγηση

Η πρωταρχική οικονομική δικαιολόγηση για τη δημιουργία κάποιας μορφής οικονομικής συνενώσεως (integration) μεταξύ δύο ή περισσοτέρων χωρών, όπως λ.χ. ελεύθερης ζώνης συναλλαγών, τελωνειακής ενώσεως ή κοινής αγοράς, παρέχεται από τὰ προσδοκώμενα όφέλη, που οι συμμετέχουσες χώρες άναμένουν να καρπωθούν από μία τέτοια διευθέτηση. Πιο συγκεκριμένα τὰ όφέλη αυτά παίρνουν συνήθως τη μορφή αύξησεως τού πραγματικού προϊόντος και εισοδήματος τών χωρών-μελών, οι όποιες ελπίζουν πως ή οικονομική τους επίδοση, μετρούμενη σε όρους τού ρυθμού μεταβολής τού ακαθάριστου εθνικού προϊόντος (ΑΕΠ), είναι πιθανόν να είναι κατά πολύ άνωτερη άν αυτές άποτελούν μέλη μίας τέτοιας λέξης, λ.χ. κοινής αγοράς, παρά άν είναι έξω άπ' αυτήν. Οι όλογοι για τούς όποιους ή ομάδα χωρών σάν σύνολο, που άποτελούν μία κοινή αγορά, μπορεί ν' άποκομίσει όφέλη είναι:

- ή αύξηση της παραγωγής λόγω της ειδικεύσεως και έμπορίου, όπως ύπαγορεύονται από το νόμο τού συγκριτικού πλεονεκτήματος
- ή αύξηση της παραγωγής που προσφέρεται από τις ευκαιρίες της καλύτερης αξιοποιήσεως τών διαφόρων οικονομικών μεγάλης κλίμακας
- ή βελτίωση σε άποτελεσματικότητα τών εθνικών οικονομιών, που θα προέλθει από την κατάργηση τών διαφόρων περιοριστικών φραγμών και τη δραστηριοποίηση τού ανταγωνισμού
- ή βελτίωση τών όρων έμπορίου σε σχέση με τρίτες χώρες και
- οι διάφορες διαρθρωτικές άλλαγές που θα επέλθουν στις χώρες-μέλη εξ αίτίας της οικονομικής ενώσεως και θα επηρεάσουν ποιοτικά ή ποσοτικά την προσφορά τών παραγωγικών συντελεστών (έργασία, κεφάλαιο, επιχείρηση), την τεχνολογία, τις επενδύσεις, το μέγεθος τών άγορών κ.ά.

Τονίζουμε προς το παρόν πως, το γεγονός ότι όφέλη είναι δυνατό να πραγματοποιηθούν για το σύνολο, δέν σημαίνει άναγκαστικά πως κάθε συμμετέχουσα χώρα θα όφεληθή, πολύ δέ λιγότερο πως θα ύπάρξει συμμετρία τού όφέλους μεταξύ τών χωρών της ενώσεως, όπως θα άναφερθούν διεξοδικότερα πιο κάτω. Έξετάζοντας τούς λόγους που δώσαμε πιο πάνω, βλέπουμε πως οι τέσσερις πρώτοι είναι σχετικοί με τὰ άποτελέσματα της άνακατανομής τών παραγωγικών συντελεστών στις χώρες-μέλη, και το όφέλος προκύπτει μία για πάντα. Αντίθετα, ό τελευταίος λόγος άναφέρεται στις δυναμικές επιδράσεις της ενώσεως στις οικονομίες τών χωρών-μελών και τὰ άποτελέσματά του, που είναι και σημαντικότερα, έχουν μακροχρόνιο και συνεχή χαρακτήρα. Η άλλη ύπαρξη μίας ελεύθερης ζώνης συναλλαγών, ή τελωνειακής ενώσεως, είναι ίκανή να προσφέρει μερικά από τὰ όφέλη που προέρχονται από την άνακατανομή τών πόρων, δέν είναι όμως σε θέση να δημιουργήσει και διαιμοιόσει τὰ όφέλη εκείνα, που είναι το άποτέλεσμα διαρθρωτικών άλλαγών που άναφέραμε πιο πάνω. Και τούτο, γιατί ενώ οι τελωνειακές ενώσεις και ελεύθερες ζώνες συναλλαγών άποσκοπούν στην επίτευξη τού όφέλους σχεδόν άποκλειστικά μέσω της ελεύθερης (άδυσμολόγητης) έμπορίας προϊόντων, οι κοινές άγορές, που άποτελούν περισσότερο προηγμένες μορφές οικονομικής συνενώσεως, άποβλέπουν στην επίτευξη τού αντίκειμενικού τούς σκοπού όχι μόνο με την ελεύθερη διακίνηση αγαθών και ύπηρεσιών, αλλά ταυτόχρονα και με την ελεύθερη διακίνηση τών διάφορων παραγωγικών συντελεστών.

Οι ελεύθερες ζώνες συναλλαγών, όπως ή ΕΖΕΣ,³ χαρακτηρίζονται από την άδασμολόγητη έμπορία

1. Ξ. Ζολώτας, «Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα», *Ναυτεμπορική*, 14-4-76.

2. S. G. Triantis, *Common Market and Economic Development*, Center of Planning and Economic Research, Athens 1965.

3. Η Ευρωπαϊκή Ζώνη Έλεύθερων Συναλλαγών σχηματίστηκε το 1960 από τὸ Ηνωμ. Βασίλειο, Νορβηγία, Σουηδία, Δανία, Αδστρία, Έλβετία και Πορτογαλία. Η Φινλανδία έχει ύπογράψει συμφωνία συνδέσεως. Μετά την άποχώρηση

ἀγαθών μεταξύ τών χωρών-μελών, οί τελευταίες όμως διατηρούν τό δικαίωμα καθορισμού δικών τους ανεξάρτητων δασμολογίων γιά τό εμπόριο τους μέ τρίτες χώρες. Οί τελωνειακές ενόσεις, όπως παλιότερα ή BENELUX, διακρίνονται όχι μόνο από τήν ελευθερία στό εμπόριο μεταξύ τών χωρών-μελών, αλλά και από τήν ύπαρξη ενός κοινού εξωτερικού δασμολογίου γιά τίς συναλλαγές μέ τρίτους. Ο βαθμός προσάρτησης είναι, επομένως, ισχυρότερος προκειμένου περί τελωνειακής ενόσεως παρά περί ελευθερης ζώνης συναλλαγών. Οί κοινές αγοράς, όπως ή ΕΟΚ, έχουν πέρα από τά γνωρίσματα τής τελωνειακής ενόσεως τό χαρακτηριστικό, ότι επιτρέπουν επί πλέον τήν ελευθερη διακίνηση και παραγωγικών συντελεστών. Επίσης μιá κοινή αγορά είναι δυνατό να επιδιώκει και άλλους σκοπούς, όπως στενότερη συνεργασία σέ άλλες επιδιώξεις και ίσως κάποια μορφή πολιτικής ενόσεως τών χωρών-μελών. Τέλος περισσότερο προηγμένη μορφή και άπ' αυτή τής Κοινής 'Αγοράς άποτελεί ή πλήρης οικονομική ένωση δύο ή περισσοτέρων χωρών, όπως εκείνη μεταξύ Βελγίου και Λουξεμβούργου, όπου υπάρχει πλήρης συντονισμός και ένοποίηση τής οικονομικής πολιτικής.

Είναι λοιπόν φανερό πώς μιá ελευθερη ζώνη συναλλαγών ή τελωνειακή ένωση άποτελεί θεσμό χαλαρότερο τής κοινής αγοράς και τά προσδοκώμενα όφέλη από τήν πρώτη είναι κατά συνέπεια μικρότερα. Αντίθετα, στήν περίπτωση τής κοινής αγοράς και άκόμη περισσότερο στήν πλήρη οικονομική ένωση, ό βαθμός προσάρτησης μιás χώρας, και κατ' επέκταση ή άπεμπόληση κυριαρχιών της δικαιωμάτων, είναι μεγαλύτερος μέ αντίστοιχισμα μεγαλύτερα προσδοκώμενα όφέλη.¹ Έκείνο πού πρέπει πάντως να τονισθί είναι ότι τά πλεονεκτήματα από τήν ελευθεροποίηση του εμπόριου, εξ αίτίας τής ίδρύσεως κάποιας μορφής οικονομικής συνένωσης, δέν είναι άναμφισβήτητα. Ένώ κατάργηση τής δασμολογικής προστασίας σέ παγκόσμια κλίμακα οδηγεί σέ αύξηση τής παγκόσμιας παραγωγής και ευημερίας, όπως έδειξαν οι κλασικοί οικονομολόγοι, και κάθε χώρα έχει συμφέρον να ειδικευθί στήν παραγωγή εκείνων μόνο τών αγαθών στα όποια κατέχει συγκριτικό πλεονέκτημα, τό ίδιο δέν ισχύει άναμφισβήτητα στήν περίπτωση, λ.χ., μιás κοινής αγοράς. Και τούτο άκριβώς, γιατί ή κοινή αγορά άποτελεί μιá συνένωση ορισμένων μόνο χωρών, μεταξύ τών όποιων ή δασμολογική προστασία έχει καταργηθί, αλλά εξακολουθεί να διατηρείται σέ σχέση μέ τόν υπόλοιπο κόσμο. Έπομένως τό πλεο-

νέκτημα άπ' αυτή τή μερική ελευθεροποίηση του εμπόριου είναι τό άποτέλεσμα δύο επιδράσεων, τής δημιουργίας εμπόριου (trade creation), πού άποτελεί βελτίωση στήν αξιοποίηση τών παραγωγικών συντελεστών σύμφωνα μέ τό νόμο του συγκριτικού πλεονεκτήματος, και τής έκτροπής εμπόριου (trade diversion), πού οδηγεί σέ χειροτέρευση τής αξιοποιήσεως τών πόρων. Δημιουργία εμπόριου υπάρχει όταν, εξ αίτίας τής κοινής αγοράς, ή παραγωγή μετατοπίζεται από χώρες ψηλού κόστους σέ χώρες χαμηλού κόστους, και έκτροπή εμπόριου, όταν ή κοινή αγορά είναι υπεύθυνη γιά τή μετατόπιση τής παραγωγής από χώρες χαμηλού σέ χώρες ψηλού κόστους.² Τέλος θά πρέπει να αναφερθί πός τά πλεονεκτήματα του εμπόριου από τό δασμολογικό άφοπλισμό στήν ΕΟΚ είναι περιορισμένα. Έρευνες συμφωνούν πώς τά όφέλη άντιπροσώπουν πιθανόν 1% του κοινοτικού ΑΕΠ, γιαι τό μόνο ένα μικρό μέρος τής συνολικής παραγωγής εμπορεύεται και γιαι, άν ή κατάργηση τής προστασίας πρόκειται να άποφέρει σημαντικά όφέλη, τότε ή διατήρησή της θά ήταν πολυδάπανη.³

ή συμφωνία συνδέσεως

Οί άντικειμενικοί σκοποι τής Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, πού συστήθηκε τό 1957⁴ από τή Δυτ. Γερμανία, Γαλλία, 'Ιταλία, 'Ολλανδία, Βέλγιο και Λουξεμβούργο μέ τή Συνθήκη τής Ρώμης, είναι: ή ελευθερη διακίνηση αγαθών, υπηρεσιών, εργασίας και κεφαλαίου μεταξύ τών χωρών-μελών καθώς και ή καθιέρωση ενιαίου δασμολογίου γιά τίς συναλλαγές μέ τρίτες χώρες. Οί σημερινοί συνεταιροι όμως τής ΕΟΚ έχουν εκφράσει τή φιλοδοξία να προχωρήσουν πρós μιá περισσότερο ολοκληρωμένη οικονομική ένωση και, σέ άπότερο χρόνο, πολιτική ένωση. Μετουσιώνοντας σέ πράξη τίς επαγγελίες αυτές, ή ΕΟΚ έχει προχωρήσει στή δημιουργία κοινής πολιτικής γιά τή γεωργία, μεταφορές, προώθηση άνταγωνισμού, συντονισμού νομισματικής και γενικότερης οικονομικής δραστηριότητας τών χωρών-μελών, και έχει ιδρύσει γιά τήν πραγματοποίηση τών σκοπών της τήν Ευρωπαϊκή Τράπεζα Έπενδύσεων, τό Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και τό Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Αναπτύξεως γιά τή δημιουργία ευκαιριών άπασχόλησεως άργούντων παραγωγικών συντελεστών και τήν ύποβοήθηση ισόρροπης οικονομικής αναπτύξεως τών διαφόρων περιοχών τής Κοινότητας. Σημαντικός επίσης θεσμός είναι τό Άγροτικό Ταμείο (Ταμείο Άγροτικής Καθοδήγησεως και Έγ-

τής Δανίας και 'Ηνωμ. Βασιλείου και τήν ένταξί τους στήν ΕΟΚ, οι λοιπές χώρες τής ΕΖΕΕ και ή 'Ισλανδία υπέγραψαν συμφωνία μέ τήν ΕΟΚ γιά ελευθερες συναλλαγές σέ βιομηχανικά προϊόντα.

1. Τά προσδοκώμενα όφέλη δυνατόν να μη πραγματοποιηθούν, τουλάχιστον ως προς τόν άναμενόμενο βαθμό.

2. S. G. Triantis, *op. cit.*, p. 83.

3. D. Swann, *The Economics of the Common Market*, Penguin, third edition, 1975, pp. 48-70.

4. Η Κοινότητα μεγάλωσε τό 1973 μέ τήν ένταξή 'Ηνωμ. Βασιλείου, Δανίας και 'Ιρλανδίας.

γυήσεων), πού είναι επιφορτισμένο με την εφαρμογή της κοινής αγροτικής πολιτικής της ΕΟΚ.

Η 'Ελλάδα συνδέθηκε με την ΕΟΚ με τη Συμφωνία των 'Αθηνών' από την 1-11-1962. Τα κύρια σημεία της Συμφωνίας Συνδέσεως ήταν ή ελεύθερη διακίνηση των αγαθών για την επίτευξη της οποίας προβλεπόταν βαθμιαία, μέσα σε περίοδο 22 χρόνων, μείωση των δασμών και κατάργηση κάθε μορφής ποσοτικών περιορισμών στις εισαγωγές και από τα δύο μέρη (ώς δτου κατά τὸ 1984 θά μπορούσε νά είχε πραγματοποιηθῆ πλήρης τελωνειακή ένωση μεταξύ 'Ελλάδας και ΕΟΚ), ή αποδοχή από μέρος της 'Ελλάδας τὸ κοινὸ δασμολογίου της Κοινότητας για τις συναλλαγές της με τρίτους και ή ἐναρμόνιση των διαφόρων ἐλληνικῶν μέτρων για τη γεωργία με την ὑπό προετοιμασία Κοινή 'Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) της ΕΟΚ. Η Συμφωνία, πέρα από τις διατάξεις ἀναφορική με τη διακίνηση ἐμπορευμάτων, πρόβλεπε επίσης την ελεύθερη διακίνηση ἐργατικῶν προσωπικῶν καὶ ὑπηρεσιῶν μεταξύ 'Ελλάδας καὶ τῶν χωρῶν-μελῶν της ΕΟΚ, πὸν θά ἔπρεπε νά είχε ἐπιτευχθῆ μέσα σὲ διάστημα μίαις δωδεκαετίας, ἐναρμόνιση της ἐλληνικῆς πολιτικῆς μεταφορῶν με την κοινοτική, ἀποδοχή τῶν κοινοτικῶν ἀρχῶν ἀνταγωνιστικῆς πολιτικῆς, διάφορες διατάξεις δημοσιονομικῆς πολιτικῆς,¹ διάφορες ἀπαγορευτικῆς διατάξεις σχετικῆς με τὴ λήψη νέων μέτρων συναλλαγματικῆς μορφῆς (δηλ. περιορισμῶν πληρωμῶν σὲ συνάλλαγμα πρὸς τὸ ἐξωτερικό), τὴ διευκόλυνση ἐπενδύσεων στήν 'Ελλάδα ἰδιωτικῶν κεφαλαίων τῶν χωρῶν της ΕΟΚ καὶ τὴ χορήγηση στήν 'Ελλάδα ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Τράπεζα 'Επενδύσεων πιστώσεων ὕψους 125 ἑκατ. δολλαρίων για τὴν ὑποβοήθηση της οικονομικῆς της ἀναπτύξεως κατὰ τὰ πέντε πρῶτα χρόνια ἐφαρμογῆς της Συμφωνίας Συνδέσεως. Τέλος ή Συμφωνία πρόβλεπε πὸς, ὅταν ή λειτουργία της Συνδέσεως ἔδειχνε ὅτι ή 'Ελλάδα ἦταν σὲ θέση νά ἀναλάβει ὅλες τις ὑποχρεώσεις πὸν ἀπορρέουν ἀπὸ τὴ Συνθήκη της Ρώμης, ή ΕΟΚ θά μελετούσε τὴ δυνατότητα ἐντάξεως της 'Ελλάδας στήν Κοινότητα σὺν πλήρους μέλους.²

Η ὑλοποίηση των ὄρων της Συμφωνίας 'Αθηνών, στὰ 14 χρόνια πὸν μεσολάβησαν ἀπὸ τὴν ἐφαρμογή

της μέχρι σήμερα, είχε τὴν ἀκόλουθη ἐξέλιξη: "Ὅσον ἀφορὰ τις ἐλληνικῆς εισαγωγές ἀπὸ τις χῶρες της Κοινότητας, διακρίνουμε τρεις κατηγορίες ἀγαθῶν: α) βιομηχανικά προϊόντα για τὰ ὅποια δὲν ὑπάρχουν ἐλληνικά ὑποκατάστατα, β) βιομηχανικά προϊόντα για τὰ ὅποια ὑπάρχει ἐλληνική παραγωγή και γ) ἀγροτικά προϊόντα. Για τὴν πρώτη κατηγορία ή Συμφωνία πρόβλεπε τέτοιο ρυθμὸ μείωσης της δασμολογικῆς προστασίας, ὡστε πλήρης κατάργηση νά ἐπέλθει μετὰ τὴν παρέλευση δωδεκαετίας. Πράγματι «... ή κανονική μεταβατικὴ περίοδος τῶν 12 χρόνων της Συμφωνίας 'Αθηνῶν ἔληξε στις 31-10-74. Ἀπὸ τὴν 1-11-1974 ή 'Ελλάδα ἔχει ἐπομένως παραχωρήσει δασμολογική ἀπαλλαγὴ για περισσότερο ἀπὸ τὸ 60% τῶν εισαγωγῶν της ἀπὸ τὴν Κοινότητα».⁴ Για τὰ βιομηχανικά εἶδη της ΕΟΚ της δεύτερης κατηγορίας πὸν ἀνταγωνίζονται παρόμοια ἐλληνικά, ή μείωση τῶν δασμῶν ἀκολούθησε βραδύτερο ρυθμὸ, και πλήρης κατάργηση προβλέπεται μετὰ τὴν παρέλευση 22 χρόνων. Ἀπὸ τὴν 1-5-1976 οἱ δασμοὶ στὰ προϊόντα της κατηγορίας αὐτῆς μειώθηκαν κατὰ 44% ἀπὸ τὰ ἀρχικά τους ἐπίπεδα τὸ 1962. Τέλος για τὰ ἀγροτικά προϊόντα της τρίτης κατηγορίας ή Συμφωνία πρόβλεπε εἴτε ρύθμιση σὺμφωνα με τὴν ὑπό προετοιμασία Κοινή 'Αγροτικὴ Πολιτικὴ και τὴν προϋπόθεση εὐθυγραμμίσσεως της ἐλληνικῆς πολιτικῆς πρὸς αὐτήν, εἴτε ἄρση της δασμολογικῆς προστασίας μετὰ τὴν παρέλευση 12 ἢ 22 χρόνων, ἀνάλογα με τὸ εἶδος τῶν προϊόντων.⁵

Ἀντίθετα οἱ ἐλληνικῆς ἐξαγωγῆς βιομηχανικῶν προϊόντων στις χῶρες της ΕΟΚ είχαν τὴν ἴδια μεταχείριση με αὐτὴ παρόμοιων προϊόντων τῶν χωρῶν της Κοινότητας, ἀφοῦ ή βαθμιαία μείωση τῶν δασμῶν τῶν συντεταίρων ἐφαρμόστηκε και γι' αὐτῆς με ἀποτέλεσμα ἀπὸ τὴν 1-7-68 νά ἀπολαμβάνουν πλήρους ἐλευθερίας διακινήσεως. Ὅσον ἀφορὰ τις ἐλληνικῆς γεωργικῆς ἐξαγωγῆς, ὀρισμένα προϊόντα, ὅπως καννὸς, σταφίδα, κρασιά, ἐλιές, κολοφόνο και τερεβινθέλαιο, ἀπολαμβάνουν εἰδικῆς μεταχειρίσεως με τὴ μορφή της ἐλεύθερης εἰσόδου μέχρις ἐνὸς ὀρισμένου ὀρίου, και ἄλλα ρυθμίζονται με διατάξεις της κοινῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς, πὸν συνήθως τοποθετοῦν τὰ ἐλληνικά προϊόντα σὲ δυσμενέστερη θέση σὲ σχέση με τὰ ἀντίστοιχα τῶν χωρῶν της ΕΟΚ και ἐλαφρῶς πλεονεκτικότερη σὲ σχέση με ἐκεῖνα τρίτων χωρῶν (ἢ ἄλλων χωρῶν), πὸν ἔχουν συνάψει εἰδικῆς συμφωνίες με τὴν Κοινότητα. Η τελευταία

1. Η Συμφωνία ὑπογράφηκε στις 9-6-1961 και περιεῖχε τέσσερα παραρτήματα και εἴκοσι πρωτόκολλα ρυθμιστικά και ἐπεξηγηματικά τῶν κυρίων ἀρθρῶν. Βλέπε: *Agreement of Association between Greece and the European Economic Community*, Industrial Development Corporation, Athens 1963. Για περιγραφή και σχόλια ἐπὶ της Συμφωνίας, βλέπε επίσης *Fourth General Report on the Activities of the Community*, European Economic Community Commission, 1961.

2. Οἱ χῶρες της ΕΟΚ και ή 'Ελλάδα δικαιούνται νά ἀντικαθιστοῦν τὸς εἰσαγωγικούς δασμούς (πὸν καταρτίζονται) με ἐγχώριους φόρους, με τὴν προϋπόθεση ὅτι οἱ φόροι αὐτοὶ ἐφαρμόζονται επίσης και στὰ ἐγχώρια προϊόντα. Ἄρθρο 17 της Συμφωνίας 'Αθηνῶν.

3. Ἄρθρο 72 της Συμφωνίας 'Αθηνῶν.

4. General Secretariat of the Council of the European Communities, *Twenty-second Review of the Council's Work*, p. 91.

5. Εἶδη τῶν ὁποίων ή δασμολογική προστασία ἔληξε περιλαμβάνουν λαχανικά, ὄσπρια, φρούτα (νωπὰ, ξερὰ), ψάρια, κατὸ κ.ά., ἐνὸ ή δεύτερη ὑπομάδα περιλαμβάνει ζῶα, γαλακτοκομικά προϊόντα, κρέας, λίπη, σιτηρά, ρύζι, ζάχαρη, καφέ, μούστο, κρασιά κ.ά.

ζήτησε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1962 τὴν ἐναρμόνιση τῆς πολιτικῆς τῆς μὲ τὴν κοινοτικὴ γιὰ τὰ σιτηρά, πουλερικά, χοιρινὸ κρέας, φρούτα καὶ λαχανικά, ἀλλὰ ἡ προσπάθεια ἀντιμετώπισε ἀνυπερβλήτα ἐμπόδια, ὅταν καὶ ἡ Ἑλλάδα μὲ τὴ σειρά τῆς ζήτησε τὴ συμβολὴ τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς γιὰ τὴ χρηματοδότηση τῶν ἀγορῶν συγκεντρώσεως τῶν προαναφερθέντων προϊόντων—μὰ καὶ οἱ ἑλληνικὲς τιμὲς ἦταν κατὰ κανόνα χαμηλότερες τῶν ἀντίστοιχων κοινοτικῶν—καὶ ἡ ΕΟΚ ἀρνήθηκε. Τὸ θέμα εἶχε παραπεμφθῆ στὸ Συμβούλιο Συνδέσεως, ὅπου καὶ παρέμεινε ἄλυτο μέχρις ὅτου ἡ κήρυξη τῆς δικτατορίας τερμάτισε μετὰξὺ ἄλλων καὶ αὐτὲς τῆς διαπραγματεύσεις. Ὁ μόνος ἀπὸ τοὺς διαφόρους θεσμούς τῆς Συμφωνίας Συνδέσεως, ποὺ λειτουργοῦσε ἀπρόσκοπτα κατὰ τὴ διάρκειά τῆς ἐπταετίας, ἦταν τὸ χρονοδιάγραμμα γιὰ τὴ δημιουργία τελωνειακῆς ἐνώσεως, μὲ ἀποτελεσμα νὰ σημειωθῆ σημαντικὴ πρόοδος, ὅπως εἶδαμε μὲ τὸ δασμολογικὸ ἀφοπλισμὸ τῶν 2/3 σχεδὸν τῶν ἐλληνικῶν εἰσαγωγῶν.

Ἀπὸ κάθε ἄλλη πλευρὰ ὅμως ἡ σύνδεσή μας μὲ τὴν ΕΟΚ δὲν ἀπέδωσε τὰ ἀναμενόμενα. Τουναντίον δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ εἰπωθῆ πὸς δημιουργοῦσε ὑποχρεώσεις χωρὶς ἀντίστοιχα δικαιώματα, ἀφοῦ ἡ Ἑλλάδα ἔπρεπε νὰ λαμβάνει ὑπ' ὄψη, τὴν χάραξη τῆς πολιτικῆς τῆς, τὴν παρόμοια κοινοτικὴ πολιτικὴ καὶ στὸ βαθμὸ ποὺ χρειαζόταν νὰ ὑφίσταται τὸ κόστος αὐτῆς τῆς εὐθυγραμμίσεως χωρὶς τὸ παραμικρὸ ἀντάλλαγμα, ἀφοῦ δὲν μπορούσε νὰ προσφύγει στὰ διάφορα κοινοτικὰ ταμεῖα γιὰ βοήθεια. Κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ πρῖσμα, ἐπομένως, ἡ ἐνταξίη μας στὴν ΕΟΚ πρέπει νὰ θεωρεῖται ἐπιωφελεῖς, ἀφοῦ ἐξασφαλίζει τὴν ἐλληνικὴ παρουσία στὰ διάφορα θεσμικὰ κοινοτικὰ ὄργανα καὶ ἐπιτρέπει τὴν ἄμεση προσφυγὴ στὰ κοινοτικὰ ταμεῖα. Ἡ δικτατορία ἦταν βέβαια ἕνας σημαντικὸς λόγος γιὰ τὴ διακοπὴ τῶν πιστώσεων τῆς Ἑυρωπαϊκῆς Τράπεζας Ἐπενδύσεων πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ΕΟΚ εἶχε «παγώσει» ἕνα ἀδιάθετο ὑπόλοιπο ἀπὸ 56 ἑκατ. δολῶνια μετὰ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ δικτατορικοῦ καθεστώτος τὸ 1967,¹ τὸ ὁποῖο τελικὰ χορηγήθηκε στὴ χώρα μας μετὰ τὴ μεταπολίτευση κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1974. Τὰ δάνεια τῶν 125 ἑκατ. δολλαρίων ἦταν συνεπῶς ἡ μόνη χειροπιαστὴ βοήθεια τῆς Κοινότητος πρὸς τὴν Ἑλλάδα μέχρι σήμερα. Τὸ σημεῖο στὸ ὁποῖο δὲν σημειώθηκε ἡ παραμικρὴ πρόοδος ἦταν ἡ ἐλεύθερη διακίνηση ἐργατικοῦ προσωπικοῦ ἀνάμεσα στὴν Ἑλλάδα καὶ τὶς χώρες τῆς ΕΟΚ, ποὺ προβλεπόταν νὰ πραγματοποιηθῆ μέχρι τῆς 30-11-1974.² Μερικὲς ἑκατοντάδες χιλιάδες Ἑλληνικὲς ἐργάζονται

σὲ χώρες τῆς ΕΟΚ (ἰδιαίτερα στὴ Δυτ. Γερμανία), καὶ ἡ ἔλλειψη ἐλευθερίας διακινήσεώς τους ἀποτελεῖ καθαρὴ ἀθέτηση συμβατικῶν ὑποχρεώσεων ἀπὸ πλευρᾶς τῆς Κοινότητος. Φυσικὰ τὸ πρόβλημα τῆς μεταναστεύσεως ἀποδείχτηκε γιὰ τὶς χώρες τῆς ΕΟΚ πιὸ καυτὸ ἀπ' αὐτὸ ποὺ περίμεναν, χάρις στὴν παντελῆ ἔλλειψη μεταναστευτικῆς πολιτικῆς καὶ στὴν ἐσφαλμένη ἀντίληψη πὸς οἱ *Gastarbeiter* (ἐπισκέπτες-ἐργάτες) θὰ ἐπέστρεφαν στὶς πατρίδες τους μετὰ τὴ λήξη καὶ τὴ μὴ ἀνανέωση τῶν συμβολαίων ἐργασίας. Τώρα ποὺ τὸ εὐρωπαϊκὸ οἰκονομικὸ θαῦμα, ποὺ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ μετανάστες βοήθησαν νὰ πραγματοποιηθῆ, τελείωσε, οἱ μετανάστες ἀποτελοῦν αἰφνίδια ἕνα σοβαρὸ κοινωνικὸ καὶ οἰκονομικὸ πρόβλημα γιὰ τὶς χώρες τῆς ΕΟΚ.

Τέλος, ὅσον ἀφορᾶ τὴν διευκόλυνση ἐπενδύσεων στὴν Ἑλλάδα ἰδιωτικῶν κεφαλαίων τῶν χωρῶν τῆς ΕΟΚ, παρατηροῦμε πὸς ἡ εἰσοδος αὐτῶν τῶν κεφαλαίων δὲν ὑπῆρξε διόλου θεαματικὴ καὶ πὸς θὰ πρέπει νὰ ἀποδοθῆ περισσότερον στὴν προνομακτικὴ μεταχείριση τῶν κεφαλαίων αὐτῶν ποὺ περᾶχει τὸ ΝΔ 2687/1953 «Περὶ Ἐπενδύσεων καὶ Προστασίας Ξένων Κεφαλαίων», παρὰ στὴ Συμφωνία τῶν Ἀθηνῶν. Γιὰ τὸ ρόλο τῶν ξένων ἐπενδύσεων θὰ μιλήσουμε ἐκτενέστερα πιὸ κάτω.

ἔξωτερικὸ ἐμπόριο

Ἡ ἐξέτασις τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου εἶναι χρήσιμη ἀφετηρία γιὰ τὴν ἀνάλυση τῶν πλεονεκτιμάτων ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν Κοινὴ Ἀγορὰ, καὶ συνεπὸς ἀρχίζουμε μ' αὐτή. Ἡ ἐπίδοσις τῆς χώρας μας ὅσον ἀφορᾶ τὸ εἰσαγωγικὸ καὶ ἐξαγωγικὸ ἐμπόριο ἐμφανίζεται στὸν πίνακα 1 καὶ στὰ σχήματα 1 καὶ 2. Εἶναι προφανές ὅτι ἡ σύνδεσή μας μὲ τὴν ΕΟΚ καὶ ἡ βαθμιαία κατάρρηση τῶν δασμολογικῶν φραγμῶν, μαζί μὲ τὴν ταχεῖα αὔξησις τῶν εἰσοδημάτων καὶ τὴ δυναμικὴ ἀνάπτυξη ὀρισμένων κλάδων τῆς οἰκονομίας, ἐπέφεραν μὲ σημαντικὴ αὔξησις τῶν ἐμπορικῶν μας συναλλαγῶν ἰδιαίτερα μὲ τὶς χώρες τῆς Κοινότητος. Ἐτσι, ἐνῶ ὁ μέσος ἐτήσιος ρυθμὸς μεταβολῆς τῶν ἐξαγωγῶν μας (σὲ τρέχουσες τιμὲς) περιόδου 1951-62 ἦταν 9,2% καὶ τοῦ συνόλου τῶν ἐξαγωγῶν μας περιόδου 1962-74, 20,36%, ὁ ἀντίστοιχος ρυθμὸς τῶν ἐξαγωγῶν μας πρὸς τὶς χώρες τῆς ΕΟΚ γιὰ τὴν ἴδια περίοδο ἦταν ἀκόμη ταχύτερος μὲ 21,4%. Ἐπίσης ἀπὸ μέσο ἐτήσιο ρυθμὸ μεταβολῆς τῶν εἰσαγωγῶν μας 6,9% γιὰ τὴν περίοδο 1951-1962, τὸ σύνολο τῶν εἰσαγωγῶν περιόδου 1962-74 αὔξήθηκε μὲ μέσο ρυθμὸ 17,13%, ἐνῶ οἱ εἰσαγωγὲς μας ἀπὸ τὶς χώρες τῆς ΕΟΚ γιὰ τὴν ἴδια περίοδο εἶχαν μέση ἐτήσια αὔξησις 14,3%.³

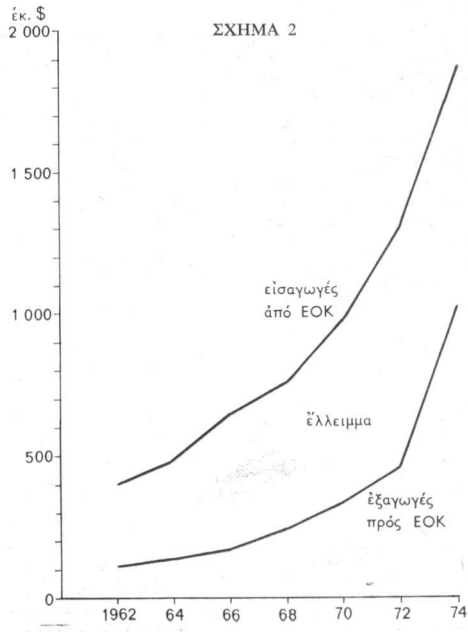
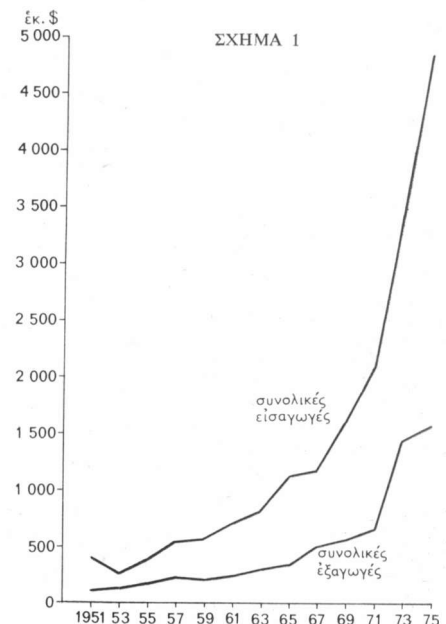
3. Οἱ ρυθμοὶ 21,4% καὶ 14,3% γιὰ τὴν αὔξησις τῶν ἐξαγωγῶν καὶ εἰσαγωγῶν μας ἀπὸ τὴν ΕΟΚ ἔχουν ὑποεκτιμηθῆ ἐλασρᾶ, γιατί δὲν συμπεριλαμβάνονται οἱ ἐξαγωγὲς πρὸς καὶ εἰσαγωγὲς ἀπὸ Δανία καὶ Ἰρλανδία τῶν χρόνων 1962 καὶ 1963.

1. Commission, *Second General Report of the Activities of the Communities*, Brussels-Luxembourg, Feb. 1968, p. 350.

2. Ἀρθρο 44 τῆς Συμφωνίας Ἀθηνῶν. Ἡ ἐλεύθερη διακίνησις ἐργατικοῦ προσωπικοῦ στὸ χῶρο τῆς Κοινότητος, ἰσχύει μόνον γιὰ τοὺς ἔχοντες ἐθνικότητα τῶν χωρῶν τῆς ΕΟΚ.

	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975		
Εξαγωγές																											
1. Συνολο (α)	102	120	113	152	183	190	220	232	204	203	223	250	290	309	327	406	495	468	554	643	662	870	1444	2030	2080		
2. ΕΟΚ	86	113	117	140	150	170	226	244	277	336	350	458	794	1025													
% 2 προς 1	39	45	40	45	46	42	46	52	50	52	53	53	53	55	50												
Εισαγωγές																											
1. Συνολο (β)	399	346	239	330	382	464	524	565	567	702	714	701	803	885	1134	1223	1186	1393	1594	1958	2098	2348	3460	4385	4825		
2. ΕΟΚ	348	388	404	479	585	638	652	753	826	976	1067	1290	1737	1865													
% 2 προς 1	49	55	50	54	52	52	55	54	52	50	51	55	50	43													
Εμπορικό έλλειμμα																											
1. Συνολο	297	226	126	178	199	274	304	333	363	499	491	451	514	576	807	817	691	925	1040	1315	1436	1478	2019	2355	2745		
2. ΕΟΚ	262	275	287	339	435	468	426	509	549	640	717	832	943	840													
% 2 προς 1	53	61	56	59	54	57	62	55	53	49	50	56	48	36													
% (α) προς (β)	26	35	47	46	48	41	42	41	36	29	31	36	35	29	33	42	34	35	33	32	37	42	46	46	43		

*Μετάξύ 1961-63 η ΕΟΚ των έξι σ'όν τ'ό Ηνωθ. Βασίλειο, 1964-1974 η ΕΟΚ των ένωθ.
 Πηγή: IMF: International Financial Statistics, Vol. XXIX, Nos 5 and 8, May and August 1976.
 OECD: Greece, Economic Surveys, 1972 and 1975.

Ὁ βραδύτερος ρυθμὸς αὐξήσεως τῶν εἰσαγωγῶν μας ἀπὸ τὴ χώρας τῆς ΕΟΚ, σὲ σχέσηι με τὴς συνολικέσ εἰσαγωγέσ, ὀφείλεται βασικὰ στῆ συμβολῆ τῶν πετρελαιοειδῶν κατὰ τῆ διετία 1973-74. Ἄν ἐπομένωσ ἐξαιρέσωμε τὰ δύο αὐτὰ χρόνια, τότε, γιὰ τὴν περίοδο 1962-72, τόσο οἱ συνολικέσ εἰσαγωγέσ μας ὥσο καὶ ἐκεῖνεσ ἀπὸ τὴς χώρας τῆς ΕΟΚ εἶχαν περίπου τὴν ἴδια μέση ἐτήσια αὐξηση με 13,14% καὶ 12,96% ἀντιστοίχωσ. Οἱ ὄψεσ τῆς ΕΟΚ ἀπορόφησαν κατὰ μέσο ὄρο 48,7% τῶν ἐλληνικῶν ἐξαγωγῶν στὴν περίοδο 1962-74 (52,6% γιὰ τὴν περίοδο 1970-74) καὶ ἀντιπροσωπεύονται με 51,5% στίσ εἰσαγωγέσ μας (μέσοσ ὄροσ περίοδοσ 1962-74). Αὐτὴ ἡ ἐξέλιξι καὶ ἰδιαίτερα ἡ πιὸ ταχύρρυθμη αὐξηση τῶν ἐξαγωγῶν σὲ σχέσηι με τὴς εἰσαγωγέσ, καθὼσ καὶ ἡ συμβολῆ τῶν προϊόντων τῆς δευτερογενοῦσ παραγωγῆσ στίσ ἐξαγωγέσ, πὸ αὐξήθηκε ἀπὸ 11,1% τὸ 1962 σὲ 50,1% κατὰ τὸ 1974, ἀποτελοῦν βέβαια ἐνθαρρυντικὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ εἶναι πολὺ νωρίσ ἀκόμη γιὰ νὰ λύσουν τὸ χρόνιο πρόβλημα τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν.

Τὸ πρῶτο πρόβλημα εἶναι πὼσ τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἐμπορικῶ ἰσοζυγίου αὐξάνεται ἀνησχητικὰ τόσο στὸ σύνολο του ὥσο καὶ στίσ συναλλαγέσ μας με τὴν ΕΟΚ, ὅπωσ καταφαίνεται ἀπὸ τὰ σχήματα 1 καὶ 2. Ἐνὼ ὁ μέσοσ ἐτήσιωσ ρυθμὸσ διογκώσεωσ τοῦ συνολικοῦ ἐμπορικῶ ἔλλειμματωσ στὴν περίοδο 1951-62 ἦταν 7,26%, κατὰ τὴν περίοδο 1962-75 ὑπερδιπλασιάστηκε φθάνοντασ τὸ 15,89%, καὶ ὁ ἀντίστοιχοσ ρυθμὸσ γιὰ τὴς συναλλαγέσ μας με τὴν ΕΟΚ γιὰ τὴν περίοδο 1962-1974 ἦταν 10,35%. Φυσικὰ ἡ δευτέρη περίοδοσ χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἐντονη ἀναπτυξιακὴ οἰκονομικὴ πολιτικὴ με ἐπακόλουθο τὴν αὐξηση τῶν εἰσαγωγῶν κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ γιὰ ἐπενδύσεισ παγίου κεφαλαίου—τὰ ὀφέλι τῶν ὀποίων ἔχουν κατ' ἀνάγκη μακροχρόνιο χαρακτῆρα, ἐντονεσ πληθωριστικέσ τάσεισ καὶ αὐξηση τῶν εἰσαγωγῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Βέβαια τὸ ἐμπορικὸ ἰσοζύγιο ἦταν πάντα ἐλλειμματικὸ, καὶ τὸ γηγονὸσ δὲν θὰ εἶχε ἰδιαίτερη σημασία, τουλάχιστο κάτω ἀπὸ ὀμαλέσ συνθήκεσ,¹ με τὴν προϋπόθεσι δτι οἱ ἄδηλοὶ πόροι θὰ ἦταν ἐπαρκεῖσ νὰ το καλύψουν καὶ νὰ ἀφήσουν τὸ ἰσοζύγιο τρεχουσῶν συναλλαγῶν εἴτε ἰσοσκελισμένο εἴτε πλεονασματικὸ. Ὅταν ὄμωσ τὸ τελευταῖο εἶναι ἐλλειμματικὸ γιὰ σειρὰ χρόνων, ὅπωσ τὸ ἐλληνικὸ, καὶ ἐπιπλέον τὸ ἔλλειμμα διογκώνεται ἀπὸ χρόνο σὲ χρόνο, τότε ἡ κατὰστασι διαφέρει ἀφοῦ ἡ χώρα θὰ πρέπει νὰ βασίζεται σὲ ὀλοένα μεγαλύτερο βαθμὸ σὲ ἐξω-

τερικέσ πηγέσ γιὰ τὴ μεταβίβασι κεφαλαίων πρὸσ ἰσοσκέλιση τοῦ ἔλλειμματωσ, πράγμα πὸ δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλο, γιαι: α) ἐξαρτὰται ἀπὸ τὴν κατὰστασι στὴν ὀποία βρίσκεται τόσο ἡ ἐγγχώρια ὄσο καὶ ἡ παγκόσμια οἰκονομία, ἡ τουλάχιστο οἱ οἰκονομίεσ τῶν χωρῶν πὸῦ ζητεῖται ἡ βοήθεια, β) ὑπάρχει κάποιο τίμημα, πὸν ἀνάλογο με τὴς ὑφιστάμενεσ πιέσεισ δυνατὸ νὰ εἶναι ὑπέρογκο καὶ ἴσωσ ἀπαράδεκτο καὶ γ) δημιουργοῦνται ὀλοένα καὶ μεγαλύτερεσ ἐξαρτήσει ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ με ἀπρόβλεπτεσ γιὰ τὸ μέλλον συνέπειεσ ὄσον ἀφορὰ τὴν ἄσκησι αὐτόνομησ οἰκονομικῆσ πολιτικῆσ. Συνεπὼσ ἡ ὑπάρξι ἐλλειμμάτων στὸ λογαριασμὸ τρεχουσῶν συναλλαγῶν καθιστὰ τὴν κατεύθυνσι καὶ τὴ διαχείρισι τῆσ οἰκονομιάσ ἐξαιρετικὰ ἐπισηφαλῆ, δημιουργεῖ προβλήματα στὸ θέμα τῆσ ἰσοτιμιάσ τοῦ ἔθνικοῦ νομισματοσ με ἐπιπρόσθετη ἀβεβαιότητα στίσ ἐξωτερικέσ συναλλαγέσ καὶ, τὸ σημαντικότερο, ἀποτελεῖ φραγμὸ στὴν ἐπαυξητικὴ οἰκονομικὴ πολιτικὴ.

Τὸ δευτέρω πρόβλημα εἶναι πὼσ οἱ ἀνταλλακτικοὶ ὄροι ἐμπορίου (barter terms of trade) τῆσ Ἑλλάδασ γιὰ τὴν περίοδο 1951-75 κινήθηκαν κατὰ τέτοιο τρόπο, πὸν δὲν προσιωνεῖ ἰδιαίτερα ἐνθαρρυντικὰ ἀποτελέσματα γιὰ τὴ μελλοντικὴ πορεία τοῦ ἐλληνικοῦ ἐμπορίου. Τίσ ἐνδείξεισ αὐτέσ παρέχει ὁ πίνακασ 2, πὸν παρουσιάζει τοὺσ ἀνταλλακτικοὺσ ὄροσ ἐμπορίου, πὸν εἶναι χρήσιμοι γιὰ τὴν ἀνάλυσι τῶν μέσων διεθνῶν τιμῶν, πὸν ἀντιμετώπισε

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.

Ἔξωγωγέσ (1)	Δείκτησ τιμῶν		Ἄνταλλακτικοὶ ὄροι ἐμπορίου 1 : 2
	Ἔξωγωγέσ (1)	Ἐισαγωγέσ (2)	
1951	50,4	54,1	93
1952	47,5	55,2	86
1953	70,8	83,1	85
1954	85,7	98,0	87
1955	94,0	98,5	95
1956	101,4	103,1	98
1957	98,8	105,3	94
1958	96,7	96,4	100
1959	88,3	95,7	92
1960	86,5	93,1	93
1961	86,9	91,5	95
1962	88,7	90,7	98
1963	101,5	90,5	112
1964	100,4	93,5	107
1965	98,2	94,7	104
1966	100,8	96,1	105
1967	98,9	95,2	104
1968	96,7	95,8	101
1969	97,5	95,9	102
1970	100,0	100,0	100
1971	99,6	103,5	96
1972	104,1	112,6	92
1973	131,7	134,2	98
1974	177,2	197,6	90
1975	292,0	232,2	83

1. Σὲ περίπτωσι, λ.χ., πολέμου ἢ ἄλλησ καταστάσεωσ ἀνάγκησ, μιὰ χώρα δυνατὸ νὰ ἐπιδῶκει πολιτικὴ αὐτάρκειασ σὲ πολλὰ ἀγαθὰ γιὰ νὰ περιορίσει τίε ἐξαρτήσει τῆσ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸ σημαίνει δτι ὀρισμένα ἀγαθὰ παράγονται με ψηλότερο κόστωσ ἀπὸ δτι προσφέρονται στίε διεθνέεσ ἀγορέεσ, πὸν δυνατὸ νὰ εἶναι ἐπισηφαλεῖσ ἡ μπλοκαρισμένεσ.

ἡ Ἑλλάδα. Σύμφωνα μ' αὐτοὺς καὶ μὲ μικρὲς ἐξαίρεσεις, ἡ ὑποπερίοδος 1951-63 χαρακτηρίζεται ἀπὸ καλύτερησι στὸς ὄρους ἐμπορίου, ἐνῶ ἡ ὑποπερίοδος 1963-73 διακρίνεται γιὰ χειρότερησι.

Πρέπει πάντως νὰ σημειωθῆ ὅτι ὀρισμένες μεταβολὲς στὸς ὄρους ἐμπορίου πιθανὸ νὰ ὀφείλονται περισσότερο σὲ τυχαία περιστατικά παρά σὲ συστηματικὴ σχέση. Τὰ χρόνια ποὺ παρούσονται σημαντικὲς ἀνωμαλίες εἶναι 1963, 1974 καὶ 1975. Γιὰ τὰ δύο τελευταῖα γνωρίζουμε πὼς ὁ τετραπλασιασμὸς τῶν τιμῶν τοῦ ἀργοῦ πετρελαίου συνέβαλε κατὰ πολὺ στὴ σημαντικὴ χειρότερησι. Ἡ τιμὴ ἐπίσης γιὰ τὸ 1963 εἶναι σημαντικὰ διαφορετικὴ ἀπὸ τίς λοιπὲς καὶ δὲν εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς ὅλης σειρᾶς. Ἄν λοιπὸν ἐξαίρεσουμε τὰ χρόνια αὐτά, τότε ἡ εἰκόνα τοῦ ὄρους ἐμπορίου μεταξὺ τῶν δύο ὑποπεριοδῶν δὲν εἶναι τόσο σημαντικὰ διαφορετικὴ ὅσο ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται. Ἡ σχετικὴ καλύτερησι στὴν πρώτη ὑποπερίοδο πιθανὸ νὰ ὀφείλεται στὸ γεγονός ὅτι οἱ διεθνεῖς τιμὲς πολλῶν προϊόντων πρωτογενοῦς παραγωγῆς (primary commodities) εἶχαν παραμείνει σὲ χαμηλὰ ἐπίπεδα κατὰ τὴν περίοδο 1952-62. Πρέπει ἐπίσης νὰ τονισθῆ ὅτι οἱ σημαντικὲς διαρθρωτικὲς μεταβολὲς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου κατὰ τὴν τελευταία εικοσιπενταετία περιλαμβάνουν κατὰ πολὺ τὴν ἐξέταση τῶν ἀνταλλακτικῶν ὄρων ἐμπορίου. Ἄλλὰ καὶ μὲ ὅλες αὐτὲς τίς ἐπιφυλάξεις ἡ εἰκόνα ποὺ σχηματίζεται δὲν εἶναι ὀποσδήποτε ἐνθαρρυντικὴ.

Φυσικὰ χειρότερησι τῶν ἀνταλλακτικῶν ὄρων ἐμπορίου δὲν συνοδεύεται ἀναγκαστικὰ οὔτε ἀπὸ φθίνουσες ἐξαγωγικὲς εἰσπράξεις, ἂν ὁ ὄγκος τῶν ἐξαγωγῶν αὐξάνει ἐπαρκῶς, οὔτε ἀπὸ φθίνοντα εἰσοδήματα στὸν ἐξαγωγικὸ τομέα, ἂν ὑπάρχει ἐπαρκὴς αὐξηση τῆς παραγωγικότητος αὐτοῦ τοῦ τομέα. Ἡ χειρότερησι ὁμως τῶν ἀνταλλακτικῶν ὄρων ἐμπορίου μῖς χώρας ἀφίνει τὴ χώρα αὐτὴ μὲ χαμηλότερες συναλλαγματικὲς προσδόους καὶ χαμηλότερο ἔθνικὸ εἰσόδημα σὲ σύγκριση μὲ μῖα κατάστασι στὴν ὁποία τέτοια χειρότερησι δὲν ἔχει συμβῆ.

Ἡ ἀδυναμία τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας μέχρι σήμερα στὸν ἐξαγωγικὸ τομέα καταφαίνεται ἀπὸ τὴν τελευταία σειρά τοῦ πίνακα 1 ποὺ δίνει τὴν ἀξία τῶν ἐξαγωγῶν σὰν ποσοστὸ τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγωγῶν. Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἶναι φανερὸ πὼς μόνο στὰ τρία τελευταῖα χρόνια 1973-1975 οἱ ἐξαγωγές μας κατόρθωσαν νὰ χρηματοδοτήσουν γύρω στὸ 44% τῶν εἰσαγωγῶν καὶ νὰ φθάσουν ἔτσι τὴν ἐπίδοσι τῆς περιόδου 1953-58. Ἡ πλήρης κατάργησι τῶν διαφόρων ποσοτικῶν περιορισμῶν καὶ τῆς δασμολογικῆς προστασίας προβλέπεται νὰ ἀφήσει τοὺς ἀνταλλακτικοὺς ὄρους ἐμπορίου ἀνεπηρέαστους (θὰ ἐπαρτηθῆ ἀπὸ τὸ ἂν οἱ ἑλληνικὲς εἰσαγωγές κι ἐξαγωγές ἐπηρεάσουν διεθνεῖς τιμές, κι αὐτὸ πρέπει μᾶλλον νὰ ἀποκλείεται μὴ καὶ ὁ ὄγκος τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου εἶναι ἐλάχιστος σὲ σχέση μὲ τὴν παγκόσμια

προσφορά), θὰ ἐπηρεάσει ὁμως δυσμενῶς τὸ ἐμπορικὸ ἔλλειμμα.

Ἐχοντας ἐπισκοπήσει μὲ συντομία τὴν ἐξέλιξι τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου γιὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσι πέντε χρόνια στρεφόμεσι τώρα στὴν ἀνάλυσι τῶν πιθανῶν πλεονεκτημῶν ποὺ ἐλπίζεται πὼς θὰ προκύψουν ἀπὸ τὴν πλήρη ἐνταξί μας στὴν κοινὴ ἀγορὰ.

τὰ ὀφέλη τῆς ἐντάξεως— ἡ βιομηχανία

Ὁ σταδιακὸς καὶ μακροχρόνιος δασμολογικὸς ἀφοπλισμὸς ποὺ πρόβλεπε ἡ Συμφωνία Ἀθηνῶν ὀφειλόταν βασικὰ στὸν ὑπανάπτυκτο χαρακτῆρα τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας σὲ σχέση μὲ τίς προηγμένες οἰκονομίες τῆς ΕΟΚ. Ὁ ἴδιος λόγος ἀποτελέσει καὶ τὴ βάση τῆς ἐπιχειρηματολογίας τῶν ἐπικριτῶν πρώτα τῆς συμφωνίας συνδέσεως καὶ πρόσφατα τῶν ἐνεργειῶν γιὰ τὴν ἐνταξί τῆς Ἑλλάδος σὰν πλῆρους μέλους τῆς Κοινότητος.¹ Σὲ γενικὲς γραμμὲς εἶναι παραδεκτὸ πὼς συνένωση μῖς ὑπανάπτυκτης ἢ ἔστω ἀναπτυσσόμενης οἰκονομίας μὲ προηγμένα βιομηχανικὰ ἔθνη γιὰ τὴ δημιουργία μῖς κοινῆς ἀγορᾶς, ἐνῶ προσφέρει σημαντικὰ πλεονεκτήματα στὰ τελευταῖα, εἶναι ἐπιζήμια στὶς πρῶτες. Τὸ ἐπιζήμια τοῦτο στηρίζεται στὸ γεγονός ὅτι ἡ οἰκονομικὴ δραστηριότητα (καὶ ἐννοοῦμε δῆθ ὑπάρξει βιομηχανικῶν πόλων) τείνει νὰ συγκεντρώνεται σὲ περιοχὲς ποὺ εἶναι προικισμένες μὲ κατάλληλους καὶ ἄφθονους παραγωγικοὺς συντελεστὲς καὶ πολυάνθρωπες ἀγορές. Ἐνῶ ἡ Κοινὴ Ἀγορὰ μὲ τὴν κατάργησι τῶν δασμῶν καὶ τὴν ἐπαύξησι τῆς ἀγορᾶς προσφέρει στὶς συμμετέχουσες χῶρες τὴ δυνατότητα αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ ὀφέλους, λόγω τῆς καλύτερης ἀξιοποιήσεως τῶν οἰκονομῶν μεγάλης κλίμακας, μόνο ἐκείνες οἱ χῶρες ποὺ ἔχουν τοὺς κατάλληλους παραγωγικοὺς συντελεστὲς εἶναι σὲ θέση νὰ ὀφελήθουν.

Τέτοιον παραγωγικὸ συντελεστὲς εἶναι τὸ εἰδικευμένον ἐργατικὸ προσωπικὸν, τὸ κεφάλαιο, σύγχρονη τεχνολογία καὶ μέθοδοι ὀργανώσεως, δραστήρια διοίκησι ἐτοιμὴ ν' ἀναλάβει ἐπιχειρηματικοὺς κινδύνους κ.ἀ. Ὅταν οἱ συντελεστὲς αὐτοὶ συμπληρώνονται μάλιστα καὶ μὲ σχετικὰ ἄφθονες πρῶτες ὕλες καὶ ἐξωτερικὲς οἰκονομίες, ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν ὑπάρξει μῖς ὀργανομένης καὶ προοδευτικῆς δημόσιας διοικήσεως, ὑπηρεσιῶν διαφημίσεως καὶ ἀναλύσεως ἀγορῶν (marketing)—ιδιαιτέρως τῶν ξένων ἀγορῶν—ὀργανομένου δικτύου ἐπικοινωνιῶν, μεταφορῶν, ἀποθηκεύσεως, σχολῶν ἐπαγγελματικῆς κατάρτισεως κ.ἀ., τότε ἡ παραγωγικότητά

1. Αὐτὸ εἶναι τὸ κύριον θέμα τοῦ βιβλίου τοῦ Καθηγητῆ Σ. Τριάντη, ποὺ ἀναφέραμε πρὸ πάντων, καὶ τὸ ἴδιον ἐπιχειρήμα χρησιμοποιοῦται ἀπὸ τὸν πρόεδρο τοῦ ΠΑΣΟΚ Καθηγητῆ Α. Παπανδρέου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. Εισοδηματικές ελαστικότητες ζητήσεως

Προϊόντα	Βέλγιο Λουξεμβούργο	Γαλλία	Δυτ. Γερμανία	Δανία	Ἡν. Βασίλειο	Ἰρλανδία	Ἰταλία	Ὀλλανδία	Λοιπὴ Δυτικὴ Εὐρώπη	ΕΕΣΔ καὶ Ἀνατολικὴ Εὐρώπη	Ἑλλάδα
Λαχανικά	0,40	0,30	0,20	0,50	0,30	0,30	0,30	0,30	0,51	0,40	0,20
Φρούτα	0,48	0,50	0,54	0,68	0,51	0,94	0,64	0,54	0,74	0,72	0,31
Ἐσπερίδοειδῆ	0,50	0,50	0,80	0,71	0,63	0,83	0,70	0,61	0,69	0,92	0,32
Πορτοκάλια - Μανταρίνια	0,50	0,50	0,80	0,70	0,60	0,80	0,70	0,60	0,74	0,93	0,40
Λεμόνια	0,50	0,50	0,80	0,50	0,50	0,70	0,70	0,80	0,39	0,89	0,10
Τυρί	0,60	0,30	0,50	0,30	0,20	0,50	0,50	0,20	0,35	0,56	0,30
Κρασιά	1,30	0,10	1,20	1,70	1,80	2,00	0,10	1,70	0,48	0,90	0,50

Πηγή: Agricultural Commodity Projections 1970-1980, FAO 1971, Rome.

τους τείνει νὰ ἀυξάνεται καὶ μαζί καὶ τὸ ὄφελος.¹ Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ βασικὸς λόγος γιὰ τὴν παρατηρούμενη ἀσυμμετρία στὸ βαθμὸ ἐξειδίξεως τῶν οικονομῶν τῶν διαφόρων χωρῶν-μελῶν τῆς ΕΟΚ στὰ χρόνια ποὺ διέρρευσαν ἀπὸ τὴ σύστασή της μέχρι σήμερα. Οἱ παραγωγικοὶ αὐτοὶ συντελεστὲς βρίσκονται ἀνωχῶς σὲ περιορισμένη προσφορὰ στὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἐπομένως σὲ θέση νὰ ἐπωφεληθῆ σημαντικὰ ἀπὸ τὴ διάνοιξη μιᾶς πολυάνθρωπης ἀγορᾶς 258 ἑκατ., καὶ θὰ πρέπει νὰ περιοριστῆ στὰ λίγα ἑκείνα προϊόντα στὰ ὁποῖα συγκριτικὰ πλεονεκεῖ. Τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ τὰ προϊόντα εἶναι πολλὸ πιθανὸ νὰ εἶναι ἀγροτικὰ παρά βιομηχανικά, μὲ μιὰ σημαντικὴ ἐπίσης συμμετοχὴ πρῶτων ὕλων τῶν ὁποίων ἡ ζήτησις εἶναι σχετικὰ ἀνελαστικὴ. Τούλαχιστο γιὰ μιὰ σειρά ἀπὸ ἀγροτικὰ προϊόντα ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρουν ἄμεσα, μελέτες τοῦ FAO καὶ τοῦ ΟΟΣΑ ἔχουν δεῖξει πὸς τόσο ἡ εἰσοδηματικὴ ὅσο καὶ ἡ σύνθετη ελαστικότητά τους ζήτησεως² εἶναι χαμηλὴ (μικρότερη τῆς μονάδας) στὶς διάφορες χῶρες τῆς Κοινότητος, ὅπως καταφαίνεται καὶ στὸν πίνακα 3. Ἀποτέλεσμα τούτου εἶναι οἱ προοπτικὲς ἀυξήσεως τῶν πωλήσεων τῶν προϊόντων αὐτῶν, εἴτε λόγῳ μαιώσεως τῆς τιμῆς—δταν οἱ τελευταῖοι δασμολογικοὶ φραγμοὶ ἀποσυρθοῦν—εἴτε λόγῳ ἀυξήσεως τῶν εἰσοδημάτων στὶς χῶρες αὐτές, νὰ εἶναι περιορισμένες. Ἐκτὸς αὐτοῦ, ὑπάρχει τάσις γιὰ δραστηκὲς περικεπὲς στὴν παραγωγὴ πολ-

λῶν γεωργικῶν προϊόντων γιὰ νὰ ἀποφεύγονται ὑπερπροσφορὲς καὶ κατ' ἐπέκτασις διογκωμέναι ἀπαιτήσεις τῶν ἀγορῶν τῆς ΕΟΚ ἀπὸ τὸ Κοινὸ Ἀγροτικὸ Ταμεῖο. Αὐτὸ ὅμως προσκρούει στὴ γενικότερη ἀγροτικὴ πολιτικὴ τῆς Κοινότητος, ὅπως θὰ δοῦμε πιὸ κάτω. Γιὰ ὀρισμένα προϊόντα μας, μὲ σχετικὰ ψηλὲς εἰσοδηματικὲς ελαστικότητες, ὑπάρχει βέβαια ἡ ἐλπίδα περαιτέρω διασόδσεως σὲ ἀγορὲς τόσο τῶν χωρῶν τῆς Κοινότητος ὅσο καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἐυκαιρίες ὑπάρχουν, δὲν σημαίνει ὅτι μποροῦν καὶ νὰ ἀξιοποιηθοῦν. Θὰ ἐπιστρέψουμε στὸ σημεῖο αὐτὸ πιὸ κάτω. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ βιομηχανικά μας εἶδη, οἱ κλάδοι ποὺ εἶχαν τὴ μεγαλύτερη συμμετοχὴ στὶς ἐξαγωγὰς τοῦ 1975 καὶ ἔχουν σοβαρὰς ἐλπίδες διεσόδσεως σὲ ξένες ἀγορὰς, περιλάμβαναν προϊόντα πετρελαίου, νήματα καὶ ὑφαντικά, ρουχισμὸ καὶ ὑπόδησι, τσιμέντα, χημικὰ καὶ πρῶτες ὕλες, ὅπως ἀνθρακικὸ μαγνήσιο, ἀκατέργαστο ἀργίλιο καὶ σιδηροκέκλιο. Ἀπὸ τοὺς νέους σχετικὰ κλάδους στὴν ἑλληνικὴ οικονομία μόνο τὰ προϊόντα πετρελαίου (μὲ 8.065 ἑκατ. δραχ.) καὶ ἡ χημεῖα (μὲ 3.015 ἑκατ. δραχ.) εἶχαν σημαντικὴ παρουσία στὶς ἐξαγωγὰς.

Τὰ ὀφέλη ἀπὸ τὴ βελτίωσις τῆς ἀποτελεσματικότητος τῆς οικονομίας μας μὲ τὴ δραστηριοποίησις τοῦ ανταγωνισμοῦ ποὺ θὰ προέλθει ἀπὸ τὴν ἐνταξίη μας στὴν Κοινὴ Ἀγορὰ, εἶναι δύσκολο νὰ προβλεφθοῦν μὲ ἀκρίβεια. Ἐνῶ ἀναντίρρητα ὀφέλη εἶναι δυνατό νὰ προκύβουν, ἡ μέθοδος εἶναι πιθανὸ νὰ ἀποβῆ δίκοπο μαχαίρι γὰ τὴν ἑλληνικὴ οικονομία. Εἶναι γεγονός πὸς λόγῳ τοῦ μικροῦ σχετικὰ μεγέθους τῶν ἑλληνικῶν ἐπιχειρήσεων γίνεται σπατάλη παραγωγικῶν πόρων, ποὺ κάνει τὶς ἐπιχειρηματικὲς μονάδες ἐσωτερικὰ ἀναποτελεσματικὲς. Σύνεπως ἐπέκτασις τῶν μονάδων ὡς ὅτου φθάσουν τὸ ἄριστο μέ-

1. S. G. Triantis, *op. cit.*, p. 74.

2. Ἡ σύνθετη ελαστικότητα (composite elasticity) ζήτησεως ἀντικατοπτρίζει τὸ βαθμὸ ἀναποκριτικότητος τῆς ζητούμενης ποσότητος σὲ μεταβολὰς ὀλων τῶν παραγόντων χωρὶς διάκρισις, ὅπως λ.χ. τιμῆς, εἰσοδήματος, προτιμήσεων κ.ἄ. Ἡ ἔννοια εἶναι χρήσιμη, ὅταν ἡ ὑπόθεσις *ceteris paribus*, ποὺ εἶναι ἀναρτίητη γιὰ τὸν ὑπολογισμὸ τῶν ἄλλων ελαστικότητων, δὲν ἰσχύει. Βλέπε OECD, *Agricultural Projections for 1975 and 1985*, Paris 1968, p. 71.

γεθός τους, πού όρίζεται σάν τó μέγεθος έκείνο πού άπαιτείται γιά τήν πλήρη άξιοποίηση τών τεχνικών οικονομικών κλίμακας, συνεπάγεται βελτίωση τής κατανομής τών παραγωγικών πόρων και κατ'έπέκταση μείωση τού κόστους. Οί έπιπτώσεις όμως τής βελτιώσεως αυτής στό κόστος δέν πρέπει νά υπερβάλλονται. Μολοντί δέν υπάρχουν σχετικά στοιχεία γιά τήν έλληνική οικονομία και παραλληλισμός με ξένες οικονομίες δέν είναι εύκολος, ώστόσο, με όρισμένες έπιφυλάξεις, μπορούμε νά πούμε πώς οί διαφορές κόστους από τή λειτουργία μιάς μικρής και έσωτερικά άναποτελεσματικής μονάδας και μιάς πού έχει φθάσει τó άριστο μέγεθος της δυνατό νά μñ είναι πολύ σημαντικές. Υπάρχουν διάφοροι άλλοι λόγοι πού κάνουν τή λειτουργία τών μικρών μονάδων οικονομικότερη. Τούτο παρατηρείται ιδιαίτερα σέ κλάδους πού χαρακτηρίζονται από σημαντικό βαθμό διαφορισμού προϊόντος, στους όποιους προσάθειες επέκτασεως πιθανό νά είναι περισσότερο αποδοτικές, άν ή επέκταση παίρνει κáθete μορφή.

Μιά άλλη, και ίσως σημαντικότερη, κατηγορία πλεονεκτημάτων πού είναι δυνατό νά προκύψουν αναφέρεται στη σχέση μεγέθους και τεχνολογικής πρόοδου, πού προέρχεται από τήν εργασία τού Schumpeter. Η διαδικασία τής δημιουργικής καταστροφής τού καπιταλισμού (process of creative destruction) προϋποθέτει μιά διαφορετική μορφή ανταγωνισμού «... αλλά ... δέν είναι αυτό τó είδος τού ανταγωνισμού (τιμής) πού έχει σημασία, αλλά ό ανταγωνισμός από τó νέο προϊόν, τή νέα τεχνολογία, τή νέα πηγή πρόσφορας, τó νέο τύπο όργανώσεως, ανταγωνισμός πού κατέχει ένα άποφασιστικό πλεονέκτημα κόστους ή ποιότητας και πού χτυπά όχι τά περιθώρια τού κέρδους και τής παραγωγής τών υφισταμένων επιχειρήσεων αλλά τις ρίζες και τις ίδιες τις ύπαρξεις τους».¹ Γιά νά έπιτευχθί όμως αυτή ή πρόοδος, οί επιχειρήσεις πρέπει νά προστατευθούν άποκτώντας κάποια μονοπωλιακή δύναμη. Τό έπιχείρημα τού Schumpeter θέτει τó δίλημμα: ότι ή προοδευτικότητα δυνατό νά είναι άσυμβατή με τόν άντικειμενικό σκοπό τής άποτελεσματικότητας, πού μιλήσαμε πιο πάνω, δηλ. οί ανταγωνιστικές άγορές πού προϋποθέτει ή άποτελεσματικότητα δυνατό νά παρεμποδίζουν τήν τεχνολογική πρόοδο.² Έπειδή, συνεπώς, οί έλληνικές επιχειρήσεις δέν έχουν φθάσει τó άριστο μέγεθος και τó βαθμό μονοπωλιακής δύναμους πού χρειάζεται γιά μιά δυναμική ή έπιθετική

παρουσία τόσο στην έγχώρα όσο και στις ξένες άγορές, επιβάλλεται νά επεκταθούν. Έλπίζεται λοιπόν πώς ή άρση τών δασμών και άλλων περιορισμών, πού συνεπάγεται ή ένταξή μας στην ΕΟΚ, αναμένεται νά επενεργήσει σάν καταλύτης γιά τή δραστηριοποίηση προς δημιουργία μεγαλύτερων και ισχυρότερων βιομηχανικών μονάδων, πού θά είναι σέ θέση όχι μόνο νά επιβιώσουν, αλλά και νά άντιμετωπίσουν τις ξένες επιχειρήσεις σάν ίσες προς ίσες. Με ελάχιστες εξαιρέσεις, έλληνικές επιχειρήσεις δέν έχουν εργαστήρια γιά έρευνα και ανάπτυξη νέων προϊόντων και μεθόδων παραγωγής (research and development establishments) και βασίζονται γιά τήν παραγωγική τους διαδικασία είτε σέ παραδοσιακές μεθόδους, πού δυνατό νά είναι άντιπαραγωγικές, είτε σέ σύγχρονη ξένη τεχνολογία, πού είναι έπίσης δαπανηρή. Αναμφισβήτητα ένας από τούς λόγους γιά τήν κατάσταση αυτή είναι τó μικρό μέγεθος τών επιχειρήσεων πού δέν μπορεί νά υποστηρίξει τή σχετική δαπάνη. Αν συνεπώς ή δημιουργία μεγαλύτερων μονάδων όδησης έπίσης και στην έγκατάσταση σχετικών εργαστηρίων και ανάπτυξη «έγχώρας» τεχνολογίας, είναι άπόλυτα δυνατό τά πλεονεκτήματα πού αναφέραμε στην άρχη νά είναι σημαντικά. Φυσικά ή Κοινή Άγορά δέν άποτελεί ούτε αναγκαία ούτε ίκανή συνθήκη γιά τήν έπιτυχία μιάς τέτοιας προσπάθειας. Κάτι τέτοιο θά έπρεπε νά είχε επιχειρηθί άνεξάρτητα από τήν ένταξή μας ή όχι στην Κοινή Άγορά, άφού άποτελεί μέρος τής δραστηριότητας τών επιχειρήσεων. Η μέθοδος επέκτασεως, πού φαίνεται νά υιοθετείται από τις άρχές, βασίζεται σέ συγχωνεύσεις μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων. Η μέθοδος αυτή εξαπλώσεως δέν είναι ευρύτερα δοκιμασμένη στην Έλλάδα, και δέν υπάρχει συνεπώς ή σχετική έμπειρία. Υπάρχουν βέβαια όρισμένα προβλήματα και δυσκολίες σχετικά με τή μέθοδο αυτή πού πιθανό νά περιορίσουν κατά πολύ τή χρήση της. Συγχωνεύσεις κι εξαγορές σχετίζονται με προσπάθειες όρθολογισμού παραγωγής, δηλ. μείωση δαπανών ιδιαίτερα διοικητικών και εργασίας, συγκέντρωση τής παραγωγικής διαδικασίας σέ μεγάλη έργοστασιακά συγκροτήματα γιά τήν αξιοποίηση τεχνικών οικονομικών μεγάλης κλίμακας, και συνηθέστατα άπολύσεις σημαντικού μέρους τού εργατικού δυναμικού. Ακόμη λοιπόν κι άν υπάρχουν οί απαραίτητες διοικητικές ικανότητες άνάμεσα στον έλληνικό επιχειρηματικό κόσμο, μερικές από τις δυσκολίες είναι ιδιαίτερα σοβαρές.³ Γιατί πώς θά άντιμετωπισθί λ.χ. τó πρό-

1. J. A. Schumpeter, *Capitalism, Socialism and Democracy*, Unwin, Fifth Edition, ch. 7.

2. Έρευνες στην άμερικανική οικονομία τείνουν νά ενισχύουν τήν άποψη πώς ραγδιαία τεχνολογική πρόοδος, έφευρέσεις, νεωτερισμοί κ.ά., άπαιτούν τήν ύπαρξη ισχυρών μονοπωλιακών ή όλιγοπωλιακών μονάδων, αλλά ταυτόχρονα τó ιδανικό μέγεθος τών επιχειρήσεων πού χρειάζεται γι' αυτό τού είδους τή δραστηριότητα είναι μικρότερο από τó υφιστάμενο. Βλέπε: R. Caves, *American Industry: Structure, Conduct, Performance*, Third Edition, Prentice-Hall, 1972.

3. Ένας από τούς άνασταλτικούς παράγοντες τής διαδικασίας συγχωνεύσεων, πού έξηγει έπίσης και τó μικρό μέγεθος τών έλληνικών επιχειρήσεων, πιθανό νά είναι και ή νοσοτροπία τού Έλληνα επένδυτ-επιχειρηματία νά ενδιαφέρεται γιά τήν άπόλυτη ιδιοκτησία per se τής συχνά μάλιστα οικογενειακής επιχειρήσεως και νά μñ δέχεται εύκολα περιορισμούς αυτού τού δικαιώματος. Η λύση ίσως βρίσκεται στην

βλημα ἀπολύσεως πλεονάζοντος ἐργατικοῦ δυναμικοῦ πού πιθανῶς νά προκύψει ἀπό τή διαδικασία συγχωνεύσεων; Πέρα ἀπό τὸ καθαρά κοινωνικό πρόβλημα καί τὴν ἀνάγκη ἐξευρέσεως ἐναλλακτικῆς ἀπασχολήσεως, ἡ ὑφισταμένη ἑλληνική ἐργατική νομοθεσία προβλέπει τὴν καταβολή παχυλῶν ἀποζημιώσεων στοὺς ἀπολυομένους, πού φυσικά θά παίξει ἀποφασιστικό ρόλο σὲ κάθε περίπτωση συγχωνεύσεως. Ἄν πάλι οἱ τυχόν συγχωνεύσεις καὶ ἐξαγορὲς πάρουν τὴ μορφή συσφαιρωτικῶν ὀργανισμῶν (conglomerates), τότε οἱ μόνοι πού θά ὀφελῆθουν θά εἶναι οἱ μέτοχοι τῶν ἐξαγοραζομένων ἐπιχειρήσεων, χωρὶς ὁ νέος ὀργανισμὸς νά εἶναι παραγωγικότερος ἢ προοδευτικότερος ἀπὸ τὶς ἐπιχειρήσεις πού ἐξαγοράσε. Ἄν χρησιμοποιηθῶν ἀλόγιστα ἡ μέθοδος τῶν συγχωνεύσεων καὶ ἐξαγορῶν, ὑπάρχει κίνδυνος νά προκαλέσει ἀναταραχὲς καὶ σοβαρὰς μονοπωλιακὰς καταστάσεις στὴν οἰκονομία. Ἄπο τὴν ἄλλη πλευρὰ ἡ βιομηχανική πολιτική τῆς Κοινότητος, στὸ βαθμὸ πού ὑπάρχει, ἐνθαρρύνει φανερά συγχωνεύσεις καὶ ἐξαγορὰς μεταξὺ ἐπιχειρήσεων διαφορετικῶν κρατῶν-μελῶν γιὰ εὐνοήτους λόγους, ἀλλὰ φαίνεται νά εἶναι ἀσυμβίβαστη μετὰ τὴν ἀντιμονοπωλιακή πολιτική τῆς—ἰδιαίτερα μετὰ τὸ ἄρθρο 86 τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης πού ρυθμίζει τὰ περὶ συγχωνεύσεων καὶ ἐξαγορῶν καὶ δὲν φαίνεται νά εἶναι ἀρκετὰ σαφές.¹ Ὁ κίνδυνος πού σχετίζεται μετὰ τὴν μέθοδο αὐτὴ ἀφορᾷ τὴν περίπτωση ἐξαγορῶν ἑλληνικῶν ἐπιχειρήσεων ἀπὸ ὁμοειδεῖς ξένες. Ἡ ἐξαγορὰ τῆς ἐταιρίας ΠΠΣΩ εἶναι ἀρκετὰ σχετική καὶ δὲν προβλέπεται νά εἶναι ἡ μοναδική.²

ἐπιμόρφωση τῶν Ἑλλήνων ἐπενδυτῶν-ἐπιχειρηματιῶν σὲ θέματα ὀργανώσεως, χρηματοδοτήσεως καὶ διοικήσεως συγχρῶνων ἐπιχειρήσεων.

1. Τὸ ἄρθρο 86 ἀποτελεῖ περισσότερο μιὰ διακηρυχθεῖσα ἀρχὴν παρά κώδικα ἐπακριβῶν κανόνων. Ἀπαγορεύει τὴν κατάχρηση κυριαρχικῆς θέσεως μέσα στὴν Κοινότητα στὸ σημεῖο πού τέτοια κατάχρηση μπορεῖ νά ἐπιρραεῖ τὸ ἐμπόριο μεταξὺ κρατῶν-μελῶν. Τὸ ἄρθρο 86 δοκιμάστηκε ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐπιτροπὴ κατὰ τὴς ἀμερικανικῆς ἐταιρίας Continental Can, ὅταν ἡ τελευταία μὴνύθηκε γιὰ κατάχρηση τῆς κυριαρχικῆς τῆς θέσεως μετὰ τὴν ἐξαγορὰ δύο ἐταιριῶν, μίας γερμανικῆς καὶ μίας ὀλλανδικῆς. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἰσχυρίστηκε πὸς οἱ ἐξαγορὲς αὐτὲς εἶχαν ἐξαλείψει ὀλοσχερῶς τὸν ἀνταγωνισμό σὲ τρεῖς ὑποομάδες τοῦ κλάδου συσκευασίας σ' ἐνα μεγάλο τμήμα τῆς Κοινότητος, καὶ ζήτησε τὴν ἀκύρωση τῆς ἐξαγορῆς τῆς ὀλλανδικῆς ἐταιρίας. Ἡ Continental Can ἔφεσιβάζε τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τὸ Εὐρωπαϊκὸ Δικαστήριο δικάωσε τὴν ἐταιρία μολοντὴ ἡ ἀπόφασιν τὸ ἀποτέλεσε ὀρόσημο γιὰ τὴν Ἐπιτροπὴ ὅσον ἀφορᾷ μελλοντικὰς περιπτώσεις. Ἡ περίπτωση αὐτὴ ἀποδεικνύει ἐπίσης τὴν ἀδυναμία τῆς ἀντιμονοπωλιακῆς πολιτικῆς τῆς ΕΟΚ νά ἀποτελέσει ἐνα δραστικό καὶ ἀποτελεσματικό ὄργανο προστασίας τοῦ ἀνταγωνισμοῦ στὸ χῶρο τῆς Κοινότητος.

2. Συνήθως εἶναι οἱ ἀναποδοκίμες ἐπιχειρήσεις πού γίνονται ἀντικείμενο ἐξαγορῶν ἀπὸ ἰσχυρότερους ἀντίχρῶλους. Στὴν περίπτωσιν τῆς ΠΠΣΩ ὁμοίως, ἴσως ἦταν ἡ ἐπίδοσιν τῆς ἐταιρίας καὶ ἡ θέση τῆς σάν μιὰ ἀπὸ τὶς πρωτοπόρους στὸν κλάδο τῆς, πού προκάλεσε τὸ ἔνδιαφέρον τῆς γερμανικῆς Siemens. Πράγματι ἡ ἀποδοτικότητα τῆς ΠΠΣΩ γιὰ τὰ χρόνια 1971, 1972 καὶ 1973 ἦταν ἀντίστοιχα 30,6%, 41,6% καὶ

Στὸ βαθμὸ φυσικά πού αὐτὸ συμβῆ καὶ πού οἱ ἐπιχειρήσεις συνεχίσουν τὴ λειτουργία τους, ἡ ἄλλη ἄλλαγὴ ἰδιοκτητῶν εἶναι πιθανὴ νά μὴν ἔχει ἰδιαίτερη σημασία. Ὅρισμένες ἀλλαγὲς διοικητικῆς, ὀργανωτικῆς καὶ τεχνολογικῆς μορφῆς δυνατό νά ἐπιρραεῖσιν ἐνα μέρος τοῦ προσωπικοῦ χωρὶς αὐτὸ νά δημιουργεῖ σοβαρὰ προβλήματα. Ἐκεῖνο ὁμοίως πού προκαλεῖ ἀνησυχίας καὶ εἶναι σχεδὸν βέβαιο ὅτι θά δημιουργηθῶσιν προβλήματα γενικότερης κυβερνητικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, θά εἶναι ἡ ὑπαρξὴ ἐνὸς σημαντικοῦ ποσοστοῦ ξένων ἐταιριῶν μέσα σὲ μιὰ ἀκόμη σχετικὰ μικρὴ καὶ ἀδύνατη ἑλληνική βιομηχανική βάση. Ὁ κίνδυνος βρίσκεται στὸ ὅτι ἀποφάσεις ἀναφορικὰ μετὰ τὴν τιμολογιακή πολιτική, ἐπενδύσεις, παραγωγή, ἐξαγωγὰς κ.ἄ. τῶν ἐταιριῶν αὐτῶν λαμβάνονται σὲ σχέση μετὰ τὴν ἐπίδρασιν πού θά ἔχουν στὴ συνολική ἐπίδοσιν (λ.χ. κέρδη) τοῦ group, συνήθως στὰ ἐπιταλικά γραφεῖα τῆς μητρικῆς ἐταιρίας, καὶ τίποτε δὲν ἀποκλείει τὴν περίπτωση οἱ ἀποφάσεις αὐτὲς νά βρίσκονται σὲ πλήρη ἀντίθεση μετὰ τὴν ἀνάγκη καὶ ἀπαιτήσεις τῆς ἐγχώριας οἰκονομίας καὶ νά ἀνταγωνίζονται καὶ μετὰ κυβερνητικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Ἡ ὑπαρξὴ λοιπὸν μίως ἰσχυρῆς ἐπίσης παρουσίας στὴν ἐγχώρια οἰκονομία δυνατό νά συντελεεῖ στὸν ἀποπροσανατολισμὸ καὶ στὴν ἀποσταθεροποίηση τῆς.³

Σχετικὰ μετὰ τὰ πλεονεκτήματα πού μποροῦν νά προκύψουν ἀπὸ τὴν καλύτερευση τῶν ὄρων ἐμπορίου, ἔχουμε νά παρατηρήσουμε πὸς, ἐνὸ εἶναι δυνατό νά ὑπάρξει τέτοια καλύτερευση γιὰ τὶς χῶρες τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς σάν σύνολο, ἡ μέγρι σήμερα ἐμπειρία μας δειχνεῖ τὸ ἀντίθετο. Οἱ ἀμερικανικοί μας ὄροι ἐμπορίου χειροτέρευσαν κατὰ τὴν τελευταία δωδεκαετία· καὶ χωρὶς αἰσθητὴ αὔξησιν τῆς ζήτησεως ἑλληνικῶν προϊόντων καὶ σημαντικὴ βελτίωσιν τῆς παραγωγικότητος τοῦ ἐξαγωγικοῦ τομέα, δὲν βλέπουμε πὸς ἡ πορεία τῶν ὄρων ἐμπορίου μπορεῖ νά ἀντιστραφῆ πρὸς ὄφελος τῆς Ἑλλάδος. Τοῦτο εἶναι σημαντικό γιὰ τὶ οἱ ὄροι ἐμπορίου καθορίζουν ποῖες χῶρες μποροῦν νά ὀφελῆθουν ἀπὸ τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς πού θά προέλθει ἀπὸ τὴν πλήρη κατάργησιν τῶν δασμολογικῶν φραγμῶν. Τὰ ὀφέλη τῆς κατηγορίας αὐτῆς, πάντως, σὲ σχέση μετὰ ὅσα εἶπαμε πρὸ πάνω, πιθανὸ νά μὴν εἶναι πολὺ σπουδαία.

Στρεφόμεστε τώρα στὴν ἀνάλυσιν τῶν πλεονεκτη-

30,2%, ἐπίδοσιν κατὰ πολὺ ἀνώτερες τῶν μέσων ὄρων τοῦ κλάδου, πού ἦταν γιὰ τὰ ἴδια χρόνια 19,2%, 22,6% καὶ 19,9%.

3. Δυνατὸ ἐπίσης νά συντελεεῖ καὶ στὴν ἀποσταθεροποίηση καὶ ἀνατροπῆ τοῦ ἴδιου τοῦ καθεστώτος μίας χῶρας, ὅπως στὴν περίπτωση Χιλῆς καὶ ΠΤ. Καὶ ἐνὸ βέβαια κατστάσεις τύπου Χιλῆς δὲν εἶναι καθημερινὰ φαινόμενα, ἀλλὰς «ἐπιμβάσεις» καὶ «φοβερὰς» ἀπὸ πλευρὰς ξένων ἐπενδυτῶν-ἐπιχειρηματιῶν καὶ κυβερνήσεων εἶναι πολὺ κοινὰ καὶ τὶς βλέπει κανεὶς ἀκόμη καὶ ἀνάμεσα στις βιομηχανικὰ ἀναπτυγμένες χῶρες τῆς Κοινότητος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4. Εἰσαγωγή κεφαλαίων ΝΔ 2687/1953
περιόδου 1953-73¹ (ἑκατ. δολλάρια)

Χῶρες	Μεταποίηση	Σύνολο
Ἡνωμένες Πολιτεῖες	171,0	279,8
Γαλλία	194,0	194,9
Δυτική Γερμανία	33,1	38,5
Ἰταλία	25,5	25,6
Ἑλβετία	16,6	19,8
Ὀλλανδία	8,5	8,7
Βρετανία	5,8	6,3
Λιχτενστάιν	2,4	2,9
Λοιπές χῶρες	109,5	144,7
Σύνολο	566,4	721,2

Π η γ ῆ: ΕΤΒΑ.

μάτων ἐκεῖνων πού ἐλπίζεται πὼς θὰ προέλθουν ἀπὸ διαρθρωτικές μεταβολές ἐξ αἰτίας τῆς ἐντάξεως. Τὰ ὀφέλη αὐτὰ δυνατὸ νὰ εἶναι σπουδαιότερα ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα, ἀλλὰ εἶναι ἐπίσης καὶ περισσότερο ἀβέβαια, ἀφοῦ δὲν εἶναι σίγουρο πὼς θὰ ἐπέλθει ἡ ἀπαραίτητη διακίνηση παραγωγικῶν συντελεστῶν, καὶ στὸν ἀπαιτούμενο βαθμὸ, γιὰ νὰ συντελέσει στὴ δημιουργία τους. Ἀναφερόμαστε ἐδῶ στὴ διακίνηση παραγωγικῶν συντελεστῶν ἀπὸ τὴν ἰδιωτική πρωτοβουλία, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ὀργάνωση μὲ τὴ μορφή δανείων ἢ εἰσφορῶν ἀπὸ τὰ διάφορα κοινοτικά ταμεία, πράγμα πὸ ὅπως θὰ δοῦμε πῶς κάτω θὰ γίνῃ. Ἡ πλήρης ἐνταξή μας στὴν Κοινὴ Ἄγορά δὲν πρόκειται νὰ δημιουργήσει περισσότερα πλεονεκτήματα ἢ κίνητρα γιὰ τοὺς ξένους κεφαλαιούχους ἀπὸ τὰ ἤδη υφιστάμενα. Τὸ ΝΔ 2687/1953, πὸ ρυθμίζει τὰ περὶ ἹΕπενδύσεων καὶ Προστασίας Ἐξένου Κεφαλαίου, χορηγεῖ στοὺς ξένους ἐπενδύτες σοβαρὰ προνόμια—πλὴν φυσικὰ τῆς ἀσφάλειας τῆς ἐπενδύσεως, ἐπιανεξαγωγῆς κερδῶν καὶ ἀρχικοῦ κεφαλαίου—μὲ τὴ μορφή διαφορῶν φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν καὶ ἄλλων διευκολύνσεων πὸ ἐγχώριες ἐπιχειρήσεις δὲν ὑπολαμβάνουν κατὰ κανόνα. Στὴν εἰκοσαετία 1953-73, ἡ εἰσαγωγή ξένων κεφαλαίων ἔφθασε μόλις τὴ 721 ἑκατ. δολλάρια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ 566 ἑκατ. ἐπενδύθηκαν στὸν τομέα τῆς μεταποιήσεως.² Ὁ πίνακας 4 δίνει μιὰ εἰκόνα τῆς προελεύσεως τῶν κεφαλαίων τούτων, καὶ τὸ πρῶτο συμπέρασμα πὸ προκύπτει εἶναι πὼς ἡ πολιτικὴ προσελκύσεως ξένων κεφαλαίων δὲν ἀπέδωσε σημαντικὰ ἀποτελέσματα. Τὸ δεύτερο σημεῖο εἶναι πὼς, μὲ ἐξαίρεση τὰ ἀμερικάνικα κεφάλαια, τὰ ὑπόλοιπα εἶναι στὴ μεγάλη τους πλειοψηφία κοινοτικῆς προ-

λεύσεως, χωρὶς ὁμως αὐτὸ νὰ σημαίνει πὼς ἡ σύνδεση τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν Κοινὴ Ἄγορά ἔπαιξε σημαντικό ρόλο στὴν ἐξέλιξη αὐτῆ. Ὁ ἀποφασιστικὸς παράγοντας προσελκύσεως τῶν κεφαλαίων τούτων ἦταν μᾶλλον ἡ προνομιακὴ μεταχείρισή τους παρὰ ἡ βοήθεια τῶν κοινοτικῶν ὀργάνων.³ Ἔνα χαρακτηριστικὸ παράδειγμα προνομιακῆς μεταχειρίσεως δίνεται ἀπὸ τὴν ἐπένδυση τῆς γαλλικῆς ἐταιρίας Πεσινὲ στὴν «Ἄλουμίνιον τῆς Ἑλλάδος Α.Ε.». Ἡ Πεσινὲ ἐπένδυσε περίπου 165 ἑκατ. δολλάρια καὶ προσελκύστηκε στὴ χώρα μας ὄχι μόνο ἀπὸ τοὺς ἄφθονους ἐλληνικοὺς βωξίτες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἐξαιρετικὰ φθηνή τιμὴ παροχῆς ἠλεκτρικῆς ἐνέργειας (κατὰ πολὺ χαμηλότερης καὶ ἀπὸ τὴ μειωμένη βιομηχανικὴ ταρίφα). Ἄν ληφθῆ ὑπ' ὄψη ὅτι ἡ Ἄλουμίνιον τῆς Ἑλλάδος, ἡ ESSO-PAPAS καὶ ἡ ΛΑΡΚΟ (ἰδιαίτερα ἠλεκτροβόρες) καταναλώνουν γύρω στὸ 25-26% τῆς παραγομένης ἐτήσια ἠλεκτρικῆς ἐνέργειας, ἀντιλαμβάνεται κανεὶς τὸ βαθμὸ μὲ τὸν ὁποῖο τὸ ἐλληνικὸ κοινὸ ἐπιδοτεῖ τὸ κόστος τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῶν.

Οἱ ὑποστηρικτὲς τῆς ἐντάξεως ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ ἐνταξὴ τῆς Ἑλλάδος στὴν Κοινὴ Ἄγορά θὰ συνοδευθῆ ἀπὸ τὴ ροὴ ἰδιωτικῶν κοινοτικῶν κεφαλαίων στὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουν ἰδιαίτερα ἰσχυροὶ λόγοι πὸ νὰ δικαιολογηθῶν κάτι τέτοιο, καὶ τοῦτο, γιὰ τὴ ἐνταξὴ δὲν πρόκειται νὰ δημιουργήσει περισσότερες καὶ ἀποδοτικότερες εὐκαιρίες ἀπασχολήσεως ξένου κεφαλαίου στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὶς σημερινές ὅτε καὶ νὰ ἐπιχεράσει τὴν ἑλκυστικότητα τῆς Ἑλλάδος γιὰ τοὺς ἐξωκοινοτικούς ἐπενδύτες, πὸ ἔχουν πάντα τὴν ἐπιλογὴ ἐννέα ἀκόμη χωρῶν τῆς Κοινότητος γιὰ τὴν ἐγκατάσταση νέων τυχῶν ἐπιχειρήσεων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴ ροὴ εὐρωπαϊκῆς τεχνολογίας πὸ θὰ ἀκολουθήσει τὴν ἐνταξὴ, πρέπει νὰ παρατηρηθῆ ὅτι ἡ συνεργασία ξένου καὶ ἐγχώριου κεφαλαίου καὶ ἡ χρησιμοποίησι ξένου καὶ ἰδιαίτερα εὐρωπαϊκῆς τεχνολογίας βρίσκονται ἤδη σὲ πλήρη ἀνῆση καί, ἐνῶ εἶναι δυνατὸν αὐτὴ ἡ κατάστασι νὰ ἐνταθῆ μετὰ τὴν ἐνταξὴ, τὰ ἀποτελέσματα μιᾶς τέτοιας προσπάθειας δὲν εἶναι ἀναγκαστικὰ εὐνοϊκὰ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ τὴν ἀνάλυσι στοιχείων πὸ ἀφοροῦν 3.208 ἐπιχειρήσεις μορφῆς ΑΕ καὶ ΕΠΕ, ἀποδεικνύεται πὼς 551 ἐλληνικῆς ἐταιρίας—συνήθως οἱ μεγαλύτερες στοὺς κλάδους τους—εἶχαν σάν μετόχους ἀντίστοιχες ξένες ἐταιρίες, καὶ στὸν τομέα τῆς τεχνολογίας 94 ἐλληνικῆς ἐταιρίας εἶχαν συμφωνίες ἀδειῶν

1. Δυνατὸ νὰ ὑπάρχουν ὀρισμένες μικροδιαφορές στὰ ποσὰ πὸ ὀφείλονται στὶς διακυμάνσεις τῶν ἰσοτιμῶν τῶν διαφορῶν νομισμάτων κατὰ τὴ μετατροπὴ τους σὲ δολλάρια.

2. Οἱ ξένες ἐταιρίες ἔχουν, κατὰ κανόνα, ἀποκτήσει κυριαρχικὴ θέσι στοὺς ἐπι μέρους κλάδους τῆς μεταποιήσεως, καὶ τοῦτο μὲ ἐλάχιστη σχετικὰ δαπάνη χάρι στο μικρὸ μέγεθος τῶν ἐγχώριων ἐπιχειρήσεων.

3. Τὸν Ὀκτώβρι 1966 στὴ διάσκεψι τῆς μικτῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς συνδέσεως Ἑλλάδος-ΕΟΚ στὴν Τουλούζη, ἔγινε μετὰ τῶν ἄλλων δεκτὴ καὶ μιὰ πρότασι πὸ ἀφοροῦσε ἰδιωτικῆς ἐπενδύσεως. Ἡ πρότασι αὐτὴ ἔγινε ἀποδεκτὴ ἐπίσης ἀπὸ τὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο τὸ Δεκέμβρι 1966. Ἡ δικτατορία πὸ ἀκολούθησε ὁμως ἀνέστηλε κάθε ἐπίσημη, τουλάχιστο, κοινοτικὴ πρωτοβουλία ὑποβοηθήσεως ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων στὴν Ἑλλάδα.

(licencing agreements) για παραγωγή ξένων προϊόντων, 156 είχαν συμφωνίες για τη χρήση δικαιωμάτων εδρεσιτεχνίας (royalty agreements) και 47 είχαν συμφωνίες για τη χρησιμοποίηση ξένων μεθόδων παραγωγής (know-how agreements).¹ Όπως θα περίμενε κανείς, οι άδηλες πληρωμές για τη χρήση σημάτων, δικαιωμάτων εδρεσιτεχνίας και γενικότερα ξένης τεχνολογίας, έχουν αυξηθεί κατά τα τελευταία χρόνια, ενώ είναι συζητήσιμο κατά πόσο οι ποιοτικές διαφορές των διαφορισμένων προϊόντων δικαιολογούν τις άρκετά ψηλές τιμές των προϊόντων αυτών, που είναι κατά κανόνα πολύ ψηλότερες από τις τιμές των ίδιων ή αντίστοιχων προϊόντων που προσφέρονται από τις μητρικές εταιρίες σε ξένες αγορές. Η έμμονή στην ιδέα ότι «κάθε ξένο και καλύτερο», που για χρόνια μάζιζε και μαστίζει την ελληνική κοινωνία, μάς στοιχίζει ακριβά κι εμποδίζει, το κυριότερο, την ανάπτυξη πρωτοβουλίας για τη δημιουργία και προώθηση εγχώριας τεχνολογίας. Στο βαθμό που έχει επιχειρηθεί έρευνα στον τομέα αυτό για τη βελτίωση και εξεύρεση νέων μεθόδων παραγωγής, τα αποτελέσματα υπήρξαν ικανοποιητικά. Η διαδικασία όμως αυτή δεν είναι διαδομένη ανάμεσα σε ελληνικές επιχειρήσεις. Χρειάζεται, επομένως, δραστηριοποίηση και προς αυτή την κατεύθυνση που θα περιορίσει σημαντικά την εξάρτηση από ξένες πηγές και θα μειώσει επίσης τις άδηλες πληρωμές. Υπάρχει άλλωστε το κίνητρο πώς όσο περισσότερο πετυχημένες άποβουν αυτές οι προσπάθειες τόσο περισσότερες ελπίδες εξαγωγής αυτών των μεθόδων θα έχουν οι δημιουργοί τους. Φυσικά, άποραστικό ρόλο θα παίξει το κόστος ευκαιρίας των παραγωγικών πόρων που θα χρειαστή να διατεθούν για έρευνα και ανάπτυξη εγχώριας τεχνολογίας. Για όρισμένα είδη δυνατό το κόστος αυτό της τεχνολογίας να υπερβαίνει την τιμή απόκτησής της από τους ξένους, και φυσικά θα συμφέρι να συνεχίσουμε να προμηθευόμαστε την τεχνολογία αυτή από το εξωτερικό. Για μια σειρά όμως από άλλα είδη οι πιθανότητες είναι πως η εγχώρια τεχνολογία μπορεί να είναι εξ ίσου αποτελεσματική με την ξένη και ιδιαίτερα έπιωφέλης για την οικονομία.

Η ανάληψη που επιχειρήθηκε μέχρι στιγμής άφορουσε περισσότερο τη μεταποίηση γιατί το μεγάλο έρωτηματικό είναι και θα παραμείνει για τα επόμενα χρόνια η ικανότητα του μεταποιητικού μας τομέα να αυξήσει σημαντικότερα την παραγωγικότητά του και να συμβάλει αποφασιστικότερα στην καλύτερευση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. "Αν λάβουμε υπ' όψη ότι τα ελληνικά βιομηχανικά προϊόντα απολαμβάνουν πλήρους έλευθερίας εισόδου στις χώρες της ΕΟΚ (των ξέι) από το 1968, δεν

βλέπουμε τί περισσότερα πλεονεκτήματα μπορεί να προσκομίσει η «τυπική» για τη βιομηχανία μας ένταξη, που δεν υπάρχουν τώρα. Η ελληνική βιομηχανία είναι οδισιατικά ένταγμένη στην ΕΟΚ από το 1968 και απολαμβάνει όλα τα υποτιθέμενα όφέλη μιάς πολυάνθρωπης ξένης αγοράς και της προστασίας —μειωμένης φυσικά—των δασμών στην εγχώρια. Χωρίς να παραβλέπεται η πρόοδος της μεταποίησης που έπιτελέσθηκε στα χρόνια που μεσολάβησαν από την εποχή της συνδέσεως της χώρας μας με την Κοινότητα, ωστόσο μπορεί να χαρακτηρισθεί άνεπαρκής τόσο για τις πραγματικές ανάγκες της οικονομίας, όσο και για τη δοκιμασία που την αναμένει, όταν τα τελευταία τείχη προστασίας που την περιβάλλουν παραμερισθούν. Στις σύγχρονες βιομηχανικά αναπτυγμένες οικονομίες, όπως επίσης και στις αναπτυσσόμενες, ό μεταποιητικός τομέας είναι εκείνος που αναμένεται να σημειώνει ταχύτερους αυξητικούς ρυθμούς της παραγωγικότητας, και οι ρυθμοί των αναπτυσσόμενων οικονομιών, ceteris paribus, να είναι ταχύτεροι των αντίστοιχων των αναπτυγμένων, για το λόγο ότι η βιομηχανική βάση των πρώτων είναι σχετικά μείκη. Το γεγονός λοιπόν ότι η ελληνική βιομηχανία δεν μπόρεσε να αξιοποιηθεί αποτελεσματικότερα, στα χρόνια που πέρασαν, τις ευκαιρίες διεισδύσεως στις αγορές ψηλών εισοδημάτων των χωρών της Κοινότητας, όφειλεται πιθανότατα στην έλλειψη ενός ή περισσοτέρων συντελεστών που αναφέραμε πιο πάνω, ή προσφορά των οποίων δεν πρόκειται να μεταβληθεί σημαντικά με τη πλήρη ένταξη μας στην Κοινή Άγορά.

Αντίθετα υπάρχουν σοβαροί λόγοι άνησυχίας για την τύχη πολλών ελληνικών επιχειρήσεων που θα βρεθούν άντιμέτωπες στον ξένο ανταγωνισμό, άπροστατευτές από τους δασμούς και απογυμνωμένες από διάφορες άλλες ενισχύσεις. Οι ελληνικές εξαγωγές έπιδοτούνται, κατά κανόνα, μέσω έπιστροφών έπιτοκίου, που κυμαίνονται γύρω στο 6% της αξίας των εξαγωγών και που έπιβαρύνουν τον προϋπολογισμό με 3,5 δισεκατ. δραχμές το χρόνο. Οι εξαγωγείς απολαμβάνουν επίσης όρισμένον φορολογικών άπαλλαγών που αυξάνουν την ενίσχυση γύρω στο 17% της αξίας των εξαγωγών.² Οι άμεσες αυτές εξαγωγικές έπιδοτήσεις άποτελούν άνάθεμα για την ΕΟΚ, και φυσικά ή θα πρέπει να εκλείψουν έντελώς (σύμφωνα τουλάχιστο με τις άρχές της ΕΟΚ) ή να περιοριστούν και άντικατασταθούν με διαφορετικής μορφής βοήθεια (λ.χ. περιφερειακή). Οι ελληνικές άρχές άσχολούνται μάλιστα από τον καιρό με το θέμα της άναμορφώσεως του συστήματος εξαγωγικών ενισχύσεων. Δεδομένης της σημασίας αυτών των κινήτρων, είμαστε κάπως διστακτικοί να συμμεριστούμε τον ένθουσιασμό και την αισιοδοξία των Έλλήνων έπιχειρηματιών-εξαγωγέων

1. ICAP 1975, *Οικονομικός Όδηγός των έν Έλλάδι Έταιρειών*.

2. *The Economist*, Vol. 260, No 6937, 14/8/1976, p. 62.

δσον ἀφορὰ τις εὐκαιρίες ποὺ ή πλήρης ἔνταξη θὰ δώσει στὴν ἑλληνική βιομηχανία.

Δὲν κάνουνε ἐδῶ ἐκκλιση γιὰ προστασία ἀναποδοτικῶν μονάδων. Τέτοιες μονάδες ποὺ ἀποτελοῦν βάρος γιὰ τὴν οικονομία μποροῦν εὐκολὰ νὰ ἐκλείψουν μὲ διαφορετικὰ μέτρα τონώσεως τοῦ ἀνταγωνισμού παρὰ μὲ τὴν ὀλοσχερή κατάργηση τῆς δασμολογικῆς προστασίας. Καὶ τέτοια μέτρα χρειάζονται τὸ ταχύτερο δυνατό, ὥστε διάφορες ἀγορὲς νὰ συνηθίσουν στὴν ἰδέα. Συζητᾶμε γιὰ τὴν προστασία ἐκείνων τῶν σχετικὰ μικρῶν καὶ ἀδύνατων, ἀλλὰ προοδευτικῶν μονάδων, ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμη ἀνδρωθῆ, ἀλλὰ ἔχουν τις δυνατότητες νὰ τὸ κάνουν μέσα σὲ ἓνα πλαίσιο σχετικῆς δασμολογικῆς προστασίας ἀπὸ ξένα γιγάντια συγκροτήματα. Τὸ ἐπιχείρημα τῆς προστασίας τῆς «νηπιακῆς βιομηχανίας» εἶναι πανίσχυρο γιὰ ἀναπτυσσόμενες οικονομίες—δχι μόνον ἀπὸ ἀσθητὰ οικονομικοὺς λόγους—καὶ μακροπρόθεσμα εἶναι σημαντικότερο ἀπὸ τὴν ἄριστη κατανομή τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν. Ἄς μὴ ξεχνᾶμε πὼς ὅλες οἱ χώρες τῆς ΕΟΚ (μὲ τὴν ἐξαίρεση τοῦ Ἡν. Βασιλείου) χρησιμοποίησαν τὴ δασμολογικὴ προστασία σὰν ὄπλο γιὰ τὴ βιομηχανική τους ἀνάπτυξη. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ ἄλλες βιομηχανικὰ ἀναπτυσσόμενες χώρες, ὅπως ή Ἰαπωνία, Ἡν. Πολιτείες κ.ἄ. Ἡ προστασία δὲν εἶναι βρωμικὴ λέξη. Γιὰ ἀναπτυσσόμενες οικονομίες μάλιστα σὰν τὴν ἑλληνική ἴσως ἀποτελεῖ τὸ μοναδικὸ δρόμο ἐπιτυχίας. Μετατρέποντας κάπως μιὰ σχετικὴ μεταφορὰ μπορούμε νὰ ποῦμε πὼς ὑπάρχουν δύο τρόποι γιὰ νὰ μάθει ἓνα νῆπιο νὰ κολυμπᾷ. Ὁ ἓνας εἶναι νὰ ριχτῆ ἀμέσως στὰ βαθιὰ νερὰ μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς τὸ αἰσθημα τῆς αὐτοσυντηρήσεως θὰ λειτουργήσει ἀποτελεσματικὰ. Ὁ ἄλλος εἶναι ή προοδευτικὴ καθοδήγηση ἀπὸ ἔμπειρο ἐκπαιδευτῆ. Εὐχόμαστε, ὄφου προτιμήθηκε ὁ πρῶτος τρόπος, ή βιομηχανία μας νὰ κατορθώσει νὰ ἐπιπλεύσει.

γεωργία καὶ κοινὴ ἀγροτικὴ πολιτικὴ

Ἐ ἀγροτικὸς μας τομέας εἶναι ἐκείνος ποὺ παρουσιάζει τις περισσότερες δυσκολίες ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἔνταξή μας στὴν ΕΟΚ, ἀλλὰ ταυτόχρονα προσφέρει, τουλάχιστον μεσοπρόθεσμα, καὶ τις καλύτερες εὐκαιρίες ἀντίληψης πλεονεκτημάτων. Ἡ ἑλληνικὴ γεωργία εἶναι πολὺ καθυστερημένη σὲ σχέση μὲ τις γεωργίες τῶν χωρῶν-μελῶν τῆς Κοινότητος. Συγκεκριμένα, ἐνὼ τὸ ποσοστὸ τοῦ ἀπασχολουμένου ἀγροτικοῦ μας πληθυσμοῦ εἶναι 34,1% τοῦ συνολικοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, ή συμβολή τοῦ ἀγροτικοῦ τομέα στὸ ΑΕΠ εἶναι μόλις 14,8%. Τὰ ἀντίστοιχα μεγέθη γιὰ τὴν ΕΟΚ τῶν ἑννέα εἶναι 8,9% καὶ 5,2%.¹ Ἄμεση συνέπεια αὐτοῦ εἶναι ὅτι

ή παραγωγικότητα τῆς ἑλληνικῆς γεωργίας εἶναι ἀρκετὰ χαμηλὴ σὲ σχέση μὲ τὴ μέση κοινοτικὴ γιὰ τὸ 1973, λ.χ., τὸ κατὰ κεφαλὴν προϊόν γιὰ τὸν Ἕλληνα ἀγρότη ἦταν 1.375 δολλάρια, ἐνὼ γιὰ τὴν ΕΟΚ ἔφθανε τὰ 3.200 δολλάρια.²

Τί ἐλπίδες λοιπὸν μπορεῖ νὰ ἔχει ή ἑλληνικὴ γεωργία μετὰ τὴν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδας στὴν ΕΟΚ; Γενικὰ οἱ προοπτικὲς ἐμφανίζονται ἀρκετὰ εὐνοϊκὲς καὶ ὀπωσδήποτε εὐνοϊκότερες ἀπὸ τις προοπτικὲς τῆς βιομηχανίας μας. Ὑπάρχουν φυσικὰ σοβαρὲς ἐπιφυλάξεις ποὺ ἀφοροῦν τόσο διαρθρωτικὲς ἀλλαγὲς στὴ γεωργία μας καὶ τὴν ἰκανότητα τοῦ ἀγροτικοῦ μας τομέα νὰ ἀντισταθῆ στὸν κοινοτικὸ ἀνταγωνισμό, ὅσο καὶ στὰ προϊόντα τρίτων χωρῶν μὲ τις ὁποῖες ή ΕΟΚ ἔχει εἰδικὲς συμφωνίες, ὅπως μεσογειακῶν χωρῶν ή τῆς Συμφωνίας τοῦ Lomé ποὺ ὑποχρῶνει τὴν Κοινότητα νὰ ἀπορροφᾷ ὀρισμένα γεωργικὰ προϊόντα χωρῶν τῆς Ἰαπωνικῆς, Καραϊβικῆς καὶ Εἰρηνικῆς, καὶ οἱ ὁποῖες θὰ δεσμεύσουν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἄν ὅμως κατορθώσουμε νὰ ἀξιοποιήσουμε τὴν προβλεπόμενη ἀγροτικὴ βοήθεια, τότε τὸ πρόβλημα μπορεῖ νὰ ξεπεραστῆ. Τὰ ἑλληνικὰ ἀγροτικὰ προϊόντα θὰ ἀπολαμβάνουν πλήρους ἐλευθερίας διακινήσεως στὶς ἀγορὲς τῆς Κοινότητος καὶ δὲν θὰ ἐπιβαρύνονται μὲ ἀντισταθμιστικὲς εἰσφορὲς, ὅπως γίνεται μέχρι σήμερα. Τὰ μεγαλύτερα ὅμως ὄφελα προκύπτει νὰ προκύψουν ἀπὸ τὴ λειτουργία τῆς Κοινῆς Ἀγροτικῆς Πολιτικῆς ποὺ ἀξίζει τὸν κόπο νὰ τὴν περιγράψουμε σύντομα. Ἡ ΚΑΠ παίζει σημαντικό ρόλο στὴν Κοινότητα καὶ γύρω στὸ 70% τοῦ κοινοτικοῦ προϋπολογισμοῦ διατίθεται γι' αὐτή. Φυσικὰ ὁ προϋπολογισμὸς αὐτὸς ἀντιπροσωπεύει ἓνα ἐλάχιστο ποσοστὸ τοῦ συνολικοῦ ΑΕΠ τῶν ἑννέα (ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1977 φθάνει τὰ 9.260 ἑκατ. λογιστικὲς μονάδες καὶ ἀποτελεῖ τὸ 0,62% τοῦ ΑΕΠ τῆς ΕΟΚ τῶν ἑννέα). Οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ τῆς ΚΑΠ, σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 39 τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης, περιλαμβάνουν τὴν αὐξηση τῆς ἀγροτικῆς παραγωγικότητος, τὴ σταθεροποίηση τῶν ἀγορῶν, τὴν ἐξασφάλιση τακτικῶν προμηθειῶν καὶ προσιτῶν τῶν ἐθνικῶν τους καταναλωτῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ τὴ διασφάλιση ἐνὸς ἰκανοποιητικοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου γιὰ τὸν ἀγροτικὸ πληθυσμὸ. Ἡ ΚΑΠ στηρίζεται σὲ κοινὲς τιμὲς ἀσφαλείας, ποὺ ὀρίζονται κάθε χρόνο ἀπὸ τὸ Συμβούλιο Ὑπουργῶν σὲ τέτοια ἐπίπεδα, ποὺ ἐπιτρέπουν στοὺς ἀγρότες τὴν πραγματοποίηση ἰκανοποιητικῶν εισοδημάτων. Ἄν οἱ τιμὲς πέφτουν κάτω μιὰς παρεμβατικῆς τιμῆς, τότε ή Κοινότητα μέσω τοῦ Τμήματος Ἐγγυήσεων τοῦ Ἀγροτικοῦ Ταμείου παρεμβαίνει, ἀγοράζει τὸ πλεόνασμα καὶ διατηρεῖ τις τιμὲς στὰ προκαθορισμένα ἐπίπεδα. Ἐπίσης ή ΕΟΚ στὴν

1. Βλέπε: Eurostat, *Basic Statistics of the Community, 1975-76*, Ὑπουργεῖο Συντονισμοῦ καὶ Προγραμματισμοῦ. *Προσωρινοὶ Λογαριασμοὶ τῆς Ἑλλάδος*, ἔτους 1973.

2. Ε. Ζολῶτας, *op. cit.*

3. European Communities Commission, *Background Note*, 20-7-76.

προσπάθειά της νὰ προστατεύσει τὶς κοινοτικὲς τιμὲς, ὅταν οἱ διεθνεῖς τιμὲς εἶναι χαμηλότερες, ἐπιβάλλει μεταβαλλόμενες ἀντισταθμιστικὲς ἐισφορὲς στὶς εἰσαγωγὰς ἀγροτικῶν προϊόντων ἀπὸ ἐξωκοινοτικὲς χῶρες καὶ χορηγεῖ ἐξαγωγικὲς ἐπιδοτήσεις ἔτσι, ὥστε κοινοτικὰ προϊόντα νὰ μποροῦν νὰ εἰσέρχονται σὲ διεθνεῖς ἀγορὰς. Βλέπουμε δηλαδὴ πὺς ἡ κοινοτικὴ ἀγροτικὴ πολιτικὴ στηρίζεται σὲ ἐντελῶς ἀντίθετες ἀρχὲς ἀπὸ ἐκεῖνες τῆς βιομηχανικῆς πολιτικῆς. Ἐνα ἀπὸ τὰ πρακτικὰ προβλήματα ἐφαρμογῆς τῆς ΚΑΠ εἶναι ὅτι ἀποτελεῖ κίνητρο γιὰ τὴ δημιουργία πλεονασμάτων, ἀφοῦ οἱ κοινοτικὲς τιμὲς εἶναι κατὰ κανόνα ἀνώτερες τῶν διεθνῶν. Τὸ πρόβλημα αὐτὸ μᾶς εἶναι φυσικὰ γνώριμο ἀπὸ τὴ δική μας ἐμπειρία μὲ τὶς ἀγροτικὲς ἐπιδοτήσεις. Γενικὰ ἡ κρατικὴ παρέμβαση στὸν καθορισμὸ τιμῶν ἀσφαλείας ἀναγνωρίζεται πὺς προκαλεῖ ἀνωμαλίες στὴ λειτουργία τοῦ μηχανισμοῦ τιμῶν, καὶ ὁ τρῶπος αὐτὸς παρεμβάσεως (τιμὲς ἀσφαλείας) εἶναι ἰδιαίτερα ἀναποτελεσματικὸς μὲ τὴ διαστροφή τιμῶν καὶ τὴ σπατάλη πόρων ποῦ συνεπάγεται γιὰ τὴν οἰκονομία. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἡ ὑπαρξὴ ἐνὸς σημαντικοῦ ἀγροτικοῦ τομέα στὴ Κοινότητα —περίπου τὸ 20% τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ τῆς κατὰ τὸ 1958—σημαίνει πὺς μιὰ διαδικασία οἰκονομικῆς καὶ στὸ μέλλον πολιτικῆς ἐνοποίησης, σάν τὴν προβλεπόμενὴ ἀπὸ τὴν ΕΟΚ, δὲν θὰ εἶχε ἐλπίδες ἐπιτυχίας ἂν ἄφηνε τὸν τομέα αὐτὸν ἀπροστάτευτο. Γεγονὸς πάντως παραμένει πὺς ὄσο ἀποτελεσματικὴ ὑπῆρξε μέχρι σήμερα ἡ λειτουργία τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς ὄσον ἀφορᾷ τὴ διακίνηση βιομηχανικῶν προϊόντων, τόσο ἀναποτελεσματικὴ ἦταν στὸν γεωργικὸ τομέα. Τὸ παράδοξο εἶναι πὺς στὴν περίπτωσή μας ἡ Ἑλλάδα πρόκειται νὰ ὀφεληθῇ, τουλάχιστον χειροπιαστά, ἀπὸ τὴ λειτουργία ἀκριβοῦς τῆς ΚΑΠ, ἐνῶ, ὅπως εἶδαμε πὺς πᾶντο, τὰ ὀφέλη ἀπὸ τὸν τομέα τῆς μεταποίησης εἶναι ἄρκετὰ ἀβέβαια καὶ, ὅπως θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια, ἡ μεταποίησή μας θὰ ὑποστῇ σημαντικὲς πιέσεις ἂν ὁ γεωργικὸς μας τομέας πρόκειται νὰ φθάσει τὰ κοινοτικὰ ἐπίπεδα. Οἱ ἀδυναμίες αὐτὲς τῆς ΚΑΠ ἔχουν, ὅπως θὰ περιμένα κανεῖς, ἀπήχηση μεταξὺ τῶν σημερινῶν συνεταιρῶν μὴ καὶ ὀρισμένες χῶρες τῆς Κοινότητος βρίσκουν τὸ κόστος λειτουργίας τῆς ΚΑΠ ἄρκετὰ βαρὺ καὶ θὰ ἤθελαν σημαντικὲς μεταβολές. Ἡ ἐνταξὴ λοιπὸν μιᾶς ἀκόμη χῶρας μὲ σημαντικὰ καὶ ἀντιπαραγωγεῖ ἀγροτικὸ τομέα, ὅπως ἡ Ἑλλάδα, χειροτερεύει τὴν κατάστασι. Ἡ πρόσθετη ἐπιβάρυνση γιὰ τὴν ΕΟΚ ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ συμμετοχὴ εἶναι ὀριακὴ—γύρω στὸ 6% τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ 1976—ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἐμπόδιζε σημαντικὲς ἀντιδράσεις, ἰδιαίτερα ἀπὸ ἐκεῖνες τῆς χῶρας ποῦ φοβόνταν τὸ περιορισμὸ τῶν δικῶν τους ἐπιδομάτων ἐνισχύσεων. Ὁ πίνακας 5 δείχνει τὶς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ δικαιώματα τῶν διαφόρων μελῶν ἀπὸ τὴ λειτουργία τῆς κοινῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς γιὰ τὸ 1975.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. Ἀπολογισμὸς τοῦ Κοινῶ Ἀγροτικοῦ Ταμεῖου κατὰ τὸ 1975 Ἑκατ. γερμ. μάρκα

Κατέβαλαν περισσότερα ἀπ' ὅσα ἔλαβαν		Ἐλάβαν περισσότερα ἀπ' ὅσα κατέβαλαν	
— Δυτικὴ Γερμανία	2657	— Ἡνωμένο Βασίλειο	851
— Βέλγιο	510	— Δανία	813
		— Ἴρλανδία	716
— Λουξεμβούργο	8	— Ἰταλία	462
		— Γαλλία	233
		— Ὀλλανδία	101

Πηγή: Δελτίον Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων, Τόμος 28, Ἀριθ. 331, 15-4-1976.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Τμῆμα Ἑγγυήσεων, τὸ Ἀγροτικὸ Ταμεῖο ἔχει καὶ τὸ Τμῆμα Καθοδήγησας ποῦ εἶναι ἐπιφορτισμένο μὲ τὴν παραχρῆ βόηθειας πρὸς τὶς χῶρες-μέλη γιὰ ἐκσυγχρονισμὸ καὶ ἀναδιάρθρωση τῆς γεωργίας τους καὶ αὔξηση τῆς παραγωγικότητάς της. Μιὰ καὶ, ὅπως εἶδαμε, ἡ ἐλληνικὴ γεωργία εἶναι καθυστερημένη, ἡ Ἑλλάδα πρόκειται νὰ λάβει σχετικὴ βόηθεια καὶ ἀπὸ τὸ τμῆμα αὐτὸ γιὰ τὴν ἐπιτάχυνση ὀρισμένων διαρθρωτικῶν ἀλλαγῶν ποῦ ἐπιβάλλεται νὰ πραγματοποιηθοῦν. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ, μιὰ καὶ οἱ τιμὲς τῶν ἐλληνικῶν ἀγροτικῶν προϊόντων εἶναι κατὰ κανόνα χαμηλότερες τῶν κοινοτικῶν, ἐξισορροπῆσή τους σημαίνει σημαντικὴ αὔξηση τῶν εἰσοδημάτων τῶν Ἑλλήνων γεωργῶν, καὶ τοῦτο πιθανὸν νὰ ἀποτελέσει, τουλάχιστο μεσοπρόθεσμα, ἀντικίνητρο γιὰ τὴ μαζικὴ ἔξοδο τοῦ πλεονάζοντος ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τὸν γεωργικὸ τομέα. Ὁ καθηγητὴς Ζολῶτας¹ ὑπολογίζει πὺς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπασχολομένων στὴν ἐλληνικὴ γεωργία εἶναι μικρότερος ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ δόσαμε πὺς πᾶντο (τὸ 34,1% ἀποτελεῖ ἐκτίμησι). Τοῦτο εἶναι πολὺ πιθανὸν ἀλλὰ ἡ μεγαλύτερη μείωσις θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ πολλοὺς παράγοντες, ὁ σημαντικότερος τῶν ὁποίων ἴσως εἶναι ἡ ἰκανότητα τοῦ μεταποιητικοῦ μας τομέα νὰ ἐπεκταθῇ σημαντικὰ. Ἐν ἄλλω τοῦτο στόχος μας εἶναι ἡ ἐξισορροπῆση τῆς διαρθρώσεως τῆς οἰκονομίας μας μὲ τὴν παρόμοια τῶν χωρῶν-μελῶν τῆς ΕΟΚ, τότε θὰ πρέπει νὰ σκοπεύουμε σ' ἕνα ἀγροτικὸ τομέα ποῦ δὲν θὰ ἀπασχολεῖ πάνω ἀπὸ 350-500 χιλιάδες Ἑλληνες ἀγρότες,² καὶ αὐτὸ ἴσως σὲ πρώτη φάση μόνο. Τοῦτο σημαίνει τὴν ἐξεύρεση ἀπὸ τοὺς ἄλλους τομεῖς τῆς οἰκονομίας, καὶ ἰδιαίτερα τῆς μεταποίησης, μιὰ καὶ ὁ τομέας ὑπηρεσιῶν εἶναι μᾶλλον πληθωριστικὸς καὶ κάπως παρασιτικὸς, ἂν λέγαμε, 630-780

1. Ζολῶτας, *op. cit.*

2. Αὐτὸ ἀντιπροσπεύει, μὲ σημερινὰ πληθυσμιακὰ δεδομένα, ἕνα 10-15% τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ, καὶ σὲ δεύτερὴ φάση (ἀκόμη μιὰ εἰκοσαετία) ἴσως χρειαστῇ νὰ μειωθῇ στὸ μισὸ καὶ ἀκόμη περισσότερο.

χιλιάδων νέων εὐκαιριῶν ἀπασχολήσεως.¹ Ὃταν ἀναλογιστοῦμε ὅτι οἱ ἀπασχολούμενοι σήμερον στὴ δευτερογενῆ παραγωγὴ ὑπολογίζονται σὲ 850 χιλ., διαπιστώνουμε τὸ μέγεθος τοῦ προβλήματος ποῦ ἀντιμετωπίζουμε. Οἱ ἀπασχολούμενοι στὴ μεταποίηση, λ.χ., θὰ πρέπει σχεδὸν νὰ διπλασιαστοῦν. Καὶ πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψη πὼς στοὺς ὑπολογισμοὺς αὐτοὺς δὲν συμπεριλαμβάνεται οὔτε ἡ φυσιολογικὴ αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ (εἶναι ἀρκετὰ μικρὴ, 0,57% κατὰ μέσο ὄρο γιὰ τὸ 1963-1973), οὔτε, τὸ σημαντικότερο, οἱ Ἕλληνες ἐργάτες ποὺ βρίσκονται στὴ Γερμανία καὶ τυχόν θὰ ἐπέστρεφαν στὴν Ἑλλάδα. Οἱ τελευταῖοι φυσικὰ ὅσο ἀνεπιθύμητοι εἶναι στὴ Γερμανία, κάτω ἀπὸ τὶς σημερινῆς οἰκονομικῆς συνθήκες, τόσο ἀπαραίτητοι εἶναι γιὰ τὴν ἑλληνικὴ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξη. Ἐκεῖνο ποῦ δὲν γνωρίζουμε εἶναι φυσικὰ ἂν ἡ ἐπιστροφή τους εἶναι καὶ εὐπρόσδεκτη. Φυσικὰ οἱ διαρθρωτικὲς αὐτὲς ἀλλαγές θὰ ἀπαιτήσουν ἀρκετὸ χρόνο γιὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν. Ὑποθέτονας πὼς μιὰ εἰκοσαετία θὰ ἐπαρκέσει γιὰ τὴν πρώτη φάση μειώσεως τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ σὲ 10-15% τοῦ συνολικοῦ ἔνεργου μᾶς πληθυσμοῦ, συμπεραίνουμε πὼς 30-40 χιλιάδες νέες εὐκαιρίες ἀπασχολήσεως θὰ προσθέτουνται κάθε χρόνο στὴ μεταποίησιν γιὰ τὴν ἀπορρόφησιν τοῦ πλεονάζοντος ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ. Μιὰ καὶ ὅμως ἕνα μεγάλο τμήμα τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ εἶναι μεγάλῃς σχετικὰ ἡλικίας, ἡ συνταξιοδότησίν τους καὶ ἴσως ἀκόμη ἡ συνταξιοδότησιν πρὶν θθάσουν τὸ νόμιμο ὄριο ἡλικίας μποροῦν νὰ ἀπαλύνουν κάπως τὴν κατάστασιν. Ὃταν ὅμως ληφθῇ ἐπίσης ὑπ' ὄψη ὅτι ἡ σύγχρονη τεχνολογία στοὺς περισσότερους κλάδους εἶναι ἢ τείνει νὰ εἶναι περισσότερο ἐντατικὴ κεφαλαιόυπαρὰ ἐργασίας, ἡ ἐπίτευξιν τῶν στόχων ποῦ ἀναφέραμε πρὶν ἄνω γίνεται ἀκόμη δυσκολώτερη. Φυσικὰ ἂν ἡ Ἑλλάδα πρόκειται νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν ἀναπτυσσόμενη στὶς βιομηχανικὰ ἀναπτυγμένες χώρες, μιὰ τέτοια διαδικασία πρέπει ἀργὰ ἢ γρήγορα νὰ ἀντιμετωπισθῇ καὶ οἱ δυσκοιλίες νὰ ξεπεραστοῦν. Τὸ ζήτημα εἶναι ἂν ἡ πλήρης ἔνταξιν τῆς Ἑλλάδος στὴν ΕΟΚ εἶναι πιθανὸν νὰ ὑποβοηθῆσιν ἢ ὄχι αὐτὴ τὴ διαδικασία. Ἦ ἀπάντησιν στὸ ἐρώτημα αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι μᾶλλον καταφατικὴ μιὰ καὶ οἱ μηχανισμοὶ τῆς Κοινότητος προβλέπον, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, σημαντικὴ ἐνίσχυσιν. Φυσικὰ ἡ Κοινὴ Ἀγορὰ εἶναι μιὰ λέσχη βιομηχανικὰ προηγμένων χωρῶν (μὲ τὴν ἐξαίρεσιν ἴσως τῆς Ἰρλανδίας) καί, μολοντοῦ εἶναι

μικρὸ τμήμα τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς διατίθεται γιὰ ἐνίσχυσιν ὑνάπτυκτων ἢ ἀναπτυσσόμενων οἰκονομιῶν, τὰ διάφορα κοινοτικὰ ταμεῖα καὶ οἱ ἐνισχύσεις ποῦ χορηγοῦν δὲν ἔχουν τὴν ἔννοια ὑποβοηθήσεως οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως στὸ χῶρον τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, παρὰ μόνον σὲ ὀρισμένες εἰδικὲς περιπτώσεις καὶ περιορισμένη ἔκτασιν. Μὲ ἄλλα λόγια δὲν πρέπει νὰ προσβλέπουμε στὴν ἔνταξιν σάν τὴν πανάκεια ποῦ θὰ λύσει τὸ ἀναπτυξιακὸ πρόβλημα τῆς οἰκονομίας μας. Οἱ ἐνισχύσεις πάντως ποῦ προβλέπονται εἶναι ἀρκετὰ σημαντικὲς καὶ σ' αὐτὲς πρέπει ἐπίσης νὰ προστεθῇ ἡ τεχνικὴ βοήθεια ποῦ οἱ χώρες τῆς ΕΟΚ θὰ μποροῦσαν νὰ μᾶς προσφέρουν (ἀπὸ τὴ σχετικὴ τους, λ.χ., ἐμπειρία στὰ θέματα ἀναδιασμοῦ καὶ ἀναδιάρθρωσεως τῆς γεωργίας).

Ἡ κοινὴ ἀγροτικὴ πολιτικὴ χρηματοδοτεῖται, μῆσω τοῦ Ἀγροτικοῦ Ταμεῖου, ἀπὸ τὸν προϋπολογισμὸ τῆς ΕΟΚ, ποῦ καθορίζεται κάθε χρόνο. Ὃλα τὰ κράτη-μέλη συνεισφέρουν στὸν κοινοτικὸ προϋπολογισμὸ μὲ τὸ λεγόμενον «συστήμα ἀμέσου ἐισοδήματος», σύμφωνα μὲ τὸ ὅποιο τὰ μέλη χρηματοδοτοῦν τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ πολιτικὴ τῆς κοινότητος ἀπὸ «ἰδίας πηγῆς».ᾠ Ἀντισταθμιστικὲς εἰσφορὲς ἐπὶ ἀγροτικῶν προϊόντων (μειὼν 10% γιὰ τὴν κάλυψιν ἐξόδων συλλογῆς), δασμοὶ ἀπὸ τὸ κοινὸ ἐξωτερικὸ δασμολόγιον ἐπὶ βιομηχανικῶν προϊόντων (μειὼν 10% γιὰ τὴν κάλυψιν ἐξόδων συλλογῆς) καὶ ἕνα μέρος τοῦ φόρου προστιθέμενης ἀξίας (ποῦ ἔχει ἀντικαταστήσει στὶς χώρες τῆς ΕΟΚ ὁλοῦς τοὺς ἔμμεσους φόρους καὶ πρόκειται νὰ ἰσχύσει καὶ στὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν ἔνταξιν), διοχετεύονται στὰ διάφορα ταμεῖα, ποῦ μὲ τὴ σειρά τῶν χρηματοδοτοῦν τὴν κοινὴ ἀγροτικὴ πολιτικὴ, περιφερειακὴ, κοινωνικὴ, βιομηχανικὴ, ἐνεργειακὴ πολιτικὴ, καθὼς καὶ τὴ βοήθεια πρὸς ἀναπτυσσόμενες χώρες καὶ τὰ διοικητικὰ ἐξοδα λειτουργίας τῆς κοινῆς ἀγορᾶς.

Ἡ περιφερειακὴ πολιτικὴ ἀποβλέπει σὲ μιὰ ἰσόρροπην ἀνάπτυξιν τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς κοινότητος καὶ τὴ διόρθωσιν τῆς τάσεως οἰκονομικοῦ συγκεντρωτισμοῦ σὲ ὀρισμένες περιοχὲς καὶ ἀποστέρησιν σὲ ἄλλες, ὅπως τονίσαμε πρὶν ἄνω. Τὸ περιφερειακὸ ταμεῖο χρηματοδοτεῖ περισσότερο ἐκεῖνες τὶς χώρες ποῦ ἀντιμετωπίζουν δέξιν περιφερειακὸ πρόβλημα, ὅπως, λ.χ., Ἰταλία καὶ Ἡν. Βασιλεῖο πού, μετὰξὺ τους, ἀπορροφοῦν 68% τῶν προσόδων τοῦ περιφερειακοῦ ταμεῖου. Ἡ Ἑλλάδα προ-

1. Πρέπει ἐπίσης νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ μετακίνησιν πληθυσμοῦ ἀπὸ τὴ γεωργία πρὸς τὰ ἀστικά κέντρα, ἐκτός ἀπὸ τὰ προβλήματα ποῦ θὰ δημιουργῆσιν στὰ τελευταῖα, πιθανὸν νὰ ἐπιφέρει σὲ δυσμενῆς τὶς περιφέρειες αὐτὲς, ἰδιαίτερα ἂν ἡ μετακίνησιν ἀποστερήσιν τὶς περιοχὲς ἀπὸ ἱκανοῦ καὶ δραστηριοῦς ἀγρότες, ἀπαραίτητους γιὰ ὅποιωδήποτε ἀναπτυξιακὴ καὶ προοδευτικὴ πολιτικὴ. Τουλάχιστον αὐτὸ μᾶς ἔχει διδάξει ἡ ἐμπειρία μας ἀπὸ τὴ μετανάστευσιν.

2. Οἱ ἀντισταθμιστικὲς εἰσφορὲς ἐπὶ ἀγροτικῶν προϊόντων καὶ οἱ δασμοὶ τοῦ κοινῶ ἐξωτερικοῦ δασμολογίου ἐπὶ βιομηχανικῶν προϊόντων ἀναφέρονται σάν κοινοτικὲς ἐισοδηματικὲς πηγῆς (community's own resources), γι' αὐτὸ καὶ ἡ ΕΟΚ ἐπιστρέφει ἕνα 10% γιὰ τὴν κάλυψιν ἐξόδων συλλογῆς. Πρὸς τὸ παρὸν αὐτὲς οἱ κοινοτικὲς πηγῆς καλύπτουν γύρω σὲ 60% τοῦ κοινοτικοῦ προϋπολογισμοῦ. Βλ. European Communities Commission, *Background Note, The Community Budget 1977*, 20-7-76.

βλέπεται επίσης νά χρηματοδοτηθῆ ἀπό τὸ ταμεῖο αὐτὸ γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν δικῶν τῆς περιφερειακῶν προβλημάτων. Βοήθεια επίσης προβλέπεται καὶ ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ ταμεῖο. Ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς ΕΟΚ, στὴν εἰσήγησή της πρὸς τὸ Συμβούλιο Ὑπουργῶν σχετικὰ μὲ τὴν ἑλληνικὴ αἴτηση ἐντάξεως, εἶχε ὑπολογίσει τὴν ἐπίπτωση τῆς ἑλληνικῆς συμμετοχῆς στὸν προϋπολογισμὸ τοῦ 1976 σύμφωνα μὲ τὸν ἀκόλουθο πίνακα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

	Ἐκατ. λογιστικῆς μονάδες ¹
<i>Εἰσπράξεις ἀπὸ ΕΟΚ</i>	
Γεωργία:	
— Προστασία Τιμῶν	220
— Βοήθεια Ἀναδιάρθρωσεως Κοινωνικῆ Περιφερειακῆ Ἐρευνα	5
Διοίκηση	20
Σύλλογῃ «ἰδίων πόρων»	8
Σύνολο	453 (1)
<i>Πληρωμὲς πρὸς ΕΟΚ</i>	
Δασμοὶ ἐπὶ βιομηχανικῶν προϊόντων	70
Ἀντισταθμιστικὲς εἰσφορὲς ἐπὶ ἀγροτικῶν προϊόντων	8
Φόρος προστιθέμενης ἀξίας	73
Σύνολο	151 (2)
Καθαρὸ ὄφελος πρὸς Ἑλλάδα (1) - (2)	302

Πηγή: The Economist, Vol. 260, No 6937, 14-8-1976.

Φυσικὰ οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ εἶναι ἐνδεικτικοὶ μόνο τῶν ἑλληνικῶν ὑποχρεώσεων πρὸς καὶ δικαιωμάτων ἀπὸ τὰ διάφορα κοινοτικὰ ταμεῖα μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας στὰ πλαίσια τοῦ κοινοτικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ 1976. Μεταβολὲς στὸ τελευταῖο καθὼς καὶ στὸν ἀγροτικὸ μας τομέα πρόκειται νὰ ἐπιρραεῖσουν μελλοντικὰ τὴν εἰκόνα αὐτή. Ὑποθέτοντας πάντως πὸς ἡ σημερινὴ ἀγροτικὴ πολιτικὴ τῆς ΕΟΚ παραμένει σὲ γενικὲς γραμμὰς ἀμετάβλητη, ἡ Ἑλλάδα θὰ βρίσκεται σὲ πλεονασματικὴ θέση στὸ δοῦναι-λαβεῖν τῆς μὲ τὴν κοινότητα. Ἄν ὁμως ληφθῆ ὑπ' ὄψη ὅτι μερικὰ ἀπὸ τὰ κύρια ἑλληνικὰ ἀγροτικὰ προϊόντα, ὅπως φρούτα, λαχανικά, καπνὸς καὶ κρασί, συγκαταλέγονται σ' ἐκεῖνα ποῦ ἔχουν τὴ μικρότερη προστασία τιμῶν στὴν κοινότητα, ἐνῶ τὰ δημητριακὰ, γαλακτοκομικὰ καὶ κρέατα, τὴ μεγαλύτερη, τὸ πλεόνασμα ποῦ

ἀναφέρθηκε πρὸ πάνω θὰ τείνει νὰ μειώνεται.² Ἡ Ἑλλάδα θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ παρουσιάσει ἕνα καθαρὸ ὄφελος καὶ στὸ περιφερειακὸ δοῦναι-λαβεῖν, μὰ καὶ τὰ περιφερειακὰ προβλήματα ποῦ ἀντιμετωπίζει εἶναι τὰ ἴδια ἢ καὶ ἴσως ὀξύτερα ἀπὸ αὐτὰ τῆς Ἰταλίας, Ἡν. Βασιλείου καὶ Ἰρλανδίας. Πρὶν συσταθῆ τὸ Ταμεῖο Περιφερειακῆς Ἀναπτύξεως, ἡ περιφερειακὴ πολιτικὴ τῆς κοινότητας εἶχε ἐφαρμοστῆ τόσο ἀπὸ τὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινωνικὸ Ταμεῖο (ποῦ εἶχε χρηματοδοτήσει χῶρες-μέλη μέχρι 50% τῆς δαπάνης ἐπανεκπαιδεύσεως καὶ ἐπανατοποθετήσεως ἀνέργων, καὶ ἐνισχύσεως τῶν μισθῶν ἐργατικοῦ προσωπικοῦ κατὰ τὴ διάρκεια μετατροπῆς τῶν ἐπιχειρήσεων σὲ διαφορετικοὺς κλάδους παραγωγικῆς δραστηριότητος), ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Τράπεζα Ἐπενδύσεων καὶ τὸ τμῆμα καθοδηγήσεως τοῦ Ἀγροτικοῦ Ταμεῖου. Τὸ Ταμεῖο Περιφερειακῆς Ἀναπτύξεως συστήθηκε τὸ Δεκέμβριον τοῦ 1974, καὶ γιὰ νὰ ἐνισχυθῆ κάποια περιοχὴ, ἕνα ἢ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα κριτήρια πρέπει νὰ πληροῦνται. Ἡ περιοχὴ πρέπει νὰ ἔχει: α) ἀκαθάριστο ἐγχώρο: προϊόν κατὰ κεφαλὴ μικρότερο τοῦ μέσου κοινοτικοῦ, β) μεγάλη ἐξάρτηση ἐπὶ τῆς ἀγροτικῆς ἀπασχολήσεως, γ) μεγάλη ἐξάρτηση ἐπὶ ἀπασχολήσεως σὲ φθίνουσες βιομηχανίες (20% τῆς τοπικῆς ἀπασχολήσεως νὰ βρίσκεται σ' αὐτὴ τὴν κατηγορίαν), δ) ἕνα συνεχῆς ψηλὸ ἐπίπεδο ἀνεργίας (ἕνα μέσο ὄρο γιὰ μερικὰ χρόνια τουλάχιστον 20% ἀνώτερο τοῦ ἐθνικοῦ μέσου ὄρου, καὶ ὁπωσδήποτε ἀνώτερο τοῦ 3,5%) καὶ ε) ἕνα ψηλὸ ρυθμὸ μετακινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ (τουλάχιστον 10 στοὺς 1.000) γιὰ μὴ σχετικὰ μεγάλῃ περίοδῳ.³ Κατὰ τὴ σύστασή του τὸ ταμεῖο προικοδοτήθηκε ἀπὸ τὸν προϋπολογισμὸ μὲ 300 ἑκατ. λογιστικῆς μονάδες γιὰ τὸ 1975 καὶ μὲ 500 ἑκατ. λογιστικῆς μονάδες γιὰ τὸ 1976 καὶ 1977. Τὸ ἑλληνικὸ ἐνδιαφέρον ἀναφέρεται τόσο στὰ ἀπόλυτα κονδύλια ποῦ θὰ ψηφίζονται μελλοντικὰ ὅσο καὶ στὴν ἀναλογία διαθέσεως ποῦ θὰ ὀριστη. Πρὸς τὸ παρὸν τὰ ποσοτὰ εἶναι: Ἰταλία 40%, Ἡν. Βασιλεῖο 28%, Γαλλία 15%, Ἰρλανδία 6%, Γερμανία 6,4%, Ὀλλανδία 1,7%, Βέλγιο 1,5%, Δανία 1,3% καὶ Λουξεμβούργου 0,1%. Σύμφωνα μὲ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ΕΟΚ τοῦ πίνακα 6 καὶ τὰ διαθέσιμα τοῦ Ταμεῖου Περιφερειακῆς Ἀναπτύξεως γιὰ τὸ 1976 (ποῦ ἦταν 500 ἑκατ. λογιστικῆς μονάδες), τὸ νοητὸ ἑλληνικὸ ποσοστὸ εἶχε ὀριστη σὲ 20% γιὰ τοὺς σκοποὺς τῶν ὑπολογισμῶν αὐτῶν.

Ἡ πρώτη ἐντύπωση ποῦ συνάγεται ἀπὸ τὴν ἀνάλυση τῶν κοινοτικῶν μηχανισμῶν ποῦ ἐπιχειρήθηκε

1. Μία εὐρωπαϊκὴ λογιστικὴ μονάδα= 37,5 δραχμῆς, γιὰ τὸ 1974. Ἡ ἰσοτιμία αὐτὴ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὶς κοινοτικὲς ἀρχὲς γιὰ ἐπίσημες μετατροπές. Βλ. Eurostat, *op. cit.*, p. 174.

2. Στὸν κοινοτικὸ προϋπολογισμὸ τοῦ 1977, τὰ γαλακτοκομικὰ προϊόντα ἔχουν τὴ μερίδα τοῦ λέοντα μὲ 2.000 ἑκατ. λογιστικῆς μονάδες ἀπὸ τὸ σύνολο τῆς ΚΑΠ ποῦ εἶναι 5.664 ἑκατ. λογιστικῆς μονάδες.

3. D. Swann, *The Economics of the Common Market*, *op. cit.*, p. 183.

είναι πώς ή πλήρης ένταξη στην ΕΟΚ θά έχει ευεργετικά αποτελέσματα για την 'Ελλάδα. Τουλάχιστον αυτό είναι το συμπέρασμα του πίνακα 6. 'Εκείνο όμως που μέχρι στιγμής δέν εξετάσαμε προσεκτικά είναι μερικώς από τις επιπτώσεις των υποχρεώσεων που αναλαμβάνουμε. 'Όπως αναφέραμε πιο πάνω, ή ΕΟΚ έχει εφαρμοίσει το «σύστημα άμεσου εισοδήματος» για τη χρηματοδότηση του κοινοτικού προϋπολογισμού. Σύμφωνα μ' αυτό όλες οι χώρες-μέλη πρέπει να αποδίδουν στην ΕΟΚ το σύνολο των εισπράξεών τους από δασμούς και αντίσταθμιστικές εισφορές, και αυτό φυσικά θά ισχύσει και για την 'Ελλάδα. 'Όταν λοιπόν άρθουν έντελώς οι δασμολογικοί φραγμοί για το εμπόριο με τις χώρες της ΕΟΚ και θεθή σέ εφαρμογή και από την 'Ελλάδα το κοινό εξωτερικό δασμολόγιο της κοινότητας, οι ελληνικές εισπράξεις από δασμούς και εισφορές θά μειωθούν κατά πολύ. Και τούτο, γιατί οι ελληνικοί δασμοί είναι αρκετά ψηλότεροι από το κοινό εξωτερικό δασμολόγιο της ΕΟΚ και αποτελούν ένα σημαντικό κρατικό έσοδο. Για την πενταετία 1968-1972 οι δασμοί συνέβαλαν στα κρατικά έσοδα κατά 30,1%.¹ Γνωρίζουμε πώς ή απόδοση των ελληνικών δασμών στην πενταετία 1968-1972 είναι γύρω στο 25% της αξίας των εισαγωγών και πώς ή ΕΟΚ ζητήσει—σύμφωνα με τον πίνακα 6—78 έκκατ. λογιστικές μονάδες που θά αντιπροσώπευαν το σύνολο των ελληνικών εισπράξεων από δασμούς και αντίσταθμιστικές εισπράξεις, άν ή 'Ελλάδα μετείχε της κοινότητας κατά το 1976. Με την προϋπόθεση ότι οι εισαγωγές μας το 1976 έφθαναν άκριβώς τά ίδια επίπεδα του 1975, τά έσοδα από το ελληνικό δασμολόγιο ύπολογίζονται σέ 965 έκκατ. λογιστικές μονάδες.² Βλέπουμε λοιπόν πώς ή άλλαγή από το ελληνικό στο κοινοτικό δασμολόγιο θά στερούσε τον ελληνικό προϋπολογισμό από έσοδα της τάξεως σχεδόν των 900 έκκατ. λογιστικών μονάδων για το 1976. Αυτό φυσικά δέν πρέπει να μάς ξενίζει, γιατί είναι γνωστό πώς ή ελληνική δασμολογική προστασία είναι αρκετά υψηλή τόσο για την υποβοήθηση εγχώριας παραγωγής, όσο και γιατί αποτελεί μία σημαντική πηγή κρατικών έσοδων. Το ποσό λοιπόν που θά χαθή άπ' αυτή την πηγή θά πρέπει να εξευρεθί από άλλες, που σημαίνει πώς ή φορολογία, έμμεση ή άμεση, πρέπει να αύξηθί κατάλληλα. 'Επειδή όμως το φορολογικό μας σύστημα είναι καταφανώς όπισθοδρομικό (οι άμεσοι φόροι συμβάλλουν 40% και οι έμμεσοι 60% στο σύνολο) και ή ένταξή μας στην κοινή αγορά θά επιβάλλει την υιοθέτηση του φόρου προστιθέ-

μενης αξίας—που δέν επιτρέπει μεγάλη ευχέρεια στη μεταβλητικότητα των φορολογικών συντελεστών—ό μόνος εύλογος τρόπος είναι ή αύξηση της άμεσης φορολογίας και ιδιαίτερα του φόρου εισοδήματος. Κάτι τέτοιο όμως απαιτεί ριζική άναμόρφωση τόσο του δημοσιονομικού μας συστήματος όσο και των φοροτεχνικών μας υπηρεσιών για να μπορέσουν να άναποκριθούν στις καινούργιες τους υποχρεώσεις. 'Αναγνωρίζουμε βέβαια πώς τέτοιες μεταρρυθμίσεις είναι από πολύ καιρό έκπρόθεσμες στην 'Ελλάδα, και τούτο έντελώς ανεξάρτητα από το θέμα της έντάξεώς μας ή όχι. Μεταρρυθμίσεις όμως χρειάζονται και σέ άλλους τομείς της δημοσίας διοικήσεως έτσι, ώστε αυτή να μπορέσει να άναπεξέλθει στις αύξημένες ανάγκες που θά επιβάλλει ή ένταξη. Οι άλλες όμως δέν είναι εύκολο να γίνουν, πολύ δέ λιγότερο να υιοθετηθούν από τη μία στιγμή στην άλλη. Χρειάζεται προπαντός ένα διαφορετικό πνεύμα συνεργασίας πολιτική και δημοσίας διοικήσεως που δυστυχώς είναι έντελως άγνωστο στη χώρα μας. Και όφείλει το κράτος να αποδείξει πώς οι μεταβολές αυτές δέν θά μείνουν άπλες κενολογίες. Δέν ύπάρχει άμφιβολία ότι τά προβλήματα αυτά άναγνωρίζονται από πολλούς ύποστηρικτές της έντάξεως και την Κυβέρνηση. 'Αλλά άκόμη και με την προτεινόμενη από ελληνικής πλευράς πεντάχρονη περίοδο προσαρμογής, πιθανό να μην ύπάρχει ό απαιτούμενος χρόνος για τέτοιες μορφής μεταβολές—που προϋποθέτουν «... μία πραγματική επανάσταση στους διοικητικούς μηχανισμούς του κράτους, των Τραπεζών, των δημοσίων επιχειρήσεων, αλλά και στις οργανωτικές μεθόδους των περισσοτέρων ιδιωτικών μονάδων»—και ξεομάλυνση των δυσκολιών προτού ή ελληνική οικονομία και οι θεσμοί της άντιμετωπίσουν την πλήρη όρμη της προσκρούσεως με τους θεσμούς της Κοινότητας. Κατά τη γνώμη μας δέν είμαστε άκόμη προετοιμασμένοι για κάτι τέτοιο. 'Αναγνωρίζουμε πώς ποτέ δέν μπορούμε να πούμε πώς θά είμαστε έντελως έτοιμοι, και φυσικά ύπάρχει κάποια άξία στο γεγονός ότι ή έπίσπευση των ενεργειών για την ένταξη δυνατό να μάς παρακινήσει σέ έντακτικότερες προσπάθειες και ίσως θυσίες προς άντιμετώπιση των καινούργιων υποχρεώσεων. 'Αλλά δυστυχώς ύπάρχουν τέτοια προβλήματα στην κοινωνία μας, όπως λ.χ. της παιδείας, που δέν λύνονται άπλως με καλή θέληση και πνεύμα θυσίας. Αδτές οι άρετές μπορούν βέβαια να έπισπεύσουν την επίτευξη των στόχων μας, αλλά δέν είναι ύποκατάστατα του χρόνου, που είναι έπίσης ένας σημαντικός παράγοντας.

'Από καταβολής του σύγχρονου ελληνικού κράτους έδω και 155 χρόνια, παραλείψαμε φοβερά την παιδεία μας και δέν επανδύσαμε άρκετά στον ανθρώπινο παράγοντα, σέ αντίθεση με τους ύπόλοιπους

1. 'Υπουργείον Συντονισμού και Προγραμματισμού, 'Εθνικοί Λογαριασμοί της 'Ελλάδος 1958-1972, 'Αριθ. 22, 'Αθήναι 1973.

2. Στην πραγματικότητα για το πρώτο έννεάμηνο του 1976 οι εισαγωγές είναι αύξημένες κατά 5,9% σέ σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 1975.

3. Ξ. Ζολώτας, *op. cit.*

εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς. Ἄν τὸ εἶχαμε κάνει, πολλὰ ἀπὸ τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουμε σήμερον θὰ εἶχαν ἴσως λυθῆ ἀπὸ χρόνια. Συγκριτικὰ στοιχεῖα τοῦ ΟΟΣΑ δείχνουν πὺς ἡ Ἑλλάδα ἀνάμεσα σὲ 25 χῶρες τοῦ ὀργανισμοῦ κατέχει τὴν 24ῃ θέση ἀπὸ πλευρᾶς δαπανῶν γιὰ τὴν παιδεία.¹ Ἐκφρασμένες σὲ ποσοστὸ ἐπὶ τοῦ ΑΕΠ, οἱ δημόσιες δαπάνες γιὰ τὴν ἑλληνικὴ παιδεία ἦταν μόνο 2,2% κατὰ τὸ 1970. Μόνο ἡ Πορτογαλία μὲ 2% δαπάνησε λιγότερο ἀπ' τὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ τὰ ἀντίστοιχα ποσοστὰ γιὰ τὴν Ἰρλανδία, Ἰταλία, Τουρκία καὶ Γιουγκοσλαβία ἦταν 4,8%, 4,3%, 2,9% καὶ 4,3% (γιὰ τὸ 1968). Κι ὅταν ἀναλογιστοῦμε πὺς τὸ ἑλληνικὸ κατὰ κεφαλὴ εἰσόδημα εἶναι ὑπερτριπλάσιο τοῦ τουρκικοῦ καὶ ὑπερδιπλάσιο τοῦ γιουγκοσλαβικοῦ, ἀντιλαμβανόμεστε πὺς οἱ δαπάνες γιὰ τὴν παιδεία ἀντιπροσωπεύουν μεγαλύτερο βῆρος γιὰ τοὺς Τούρκους καὶ Γιουγκοσλάβους παρά γιὰ τοὺς Ἕλληνας. Ὅταν μελλοντικοὶ συνταξιοδοτηθεῖς στὴν ΕΟΚ—μὲ ποσοστὰ ἀναλογιστικοῦ ποῦ κυμαίνονται μεταξύ 1-2%—δαπανοῦν κατὰ κανὼνα μεταξύ 4 καὶ 7% τοῦ ΑΕΠ τους, τί ποσοστὸ πρέπει μιὰ χῶρα σὰν τὴν Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας τὸ ἕνα τέταρτο τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ἀναλφάβητοι, νὰ διαθέτει γιὰ τὴν παιδεία τῆς ἔτσι, ὥστε τὸ ἐκπαιδευτικὸ καὶ ἐκπολιτιστικὸ χάσμα ἀνάμεσά μας νὰ μὴν εὐρύνεται; Τώρα ποῦ φιλοδοξοῦμε νὰ πλησιάσουμε κάποιος αὐτοὺς τοὺς λαοὺς ἐκπολιτιστικά, κοινωνικά καὶ οικονομικά, εἶναι καιρὸς νὰ πάψουμε νὰ μεταχειριζόμεστε τὴν παιδεία σὰν φτωχὸ συγγενῆ στὴ μοιρασιά τοῦ ἔθνικοῦ μας προϊόντος.

Γιὰ τοῦτο ἡ παιδεία μας χωλαίνει καὶ χωρὶς σύντομη ἀναδιοργάνωσιν καὶ μεταρρυθμίσεις δὲν θὰ μπορέσει νὰ προσφέρει στὴ χῶρα ἐκεῖνο ποῦ χρειάζεται στὶς νέες συνθήκες. Οἱ μεταβολές στὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα ἐπιβάλλεται νὰ ἀρχίσουν ἀπὸ τὴν κατώτερη βαθμίδα καὶ νὰ προχωρήσουν μέχρι τὶς ἀνώτατες σχολές. Στὴν ἀνώτατη παιδεία ἐπιβάλλεται ἡ δημιουργία νέων σχολῶν τόσο γιὰ τὴν προετοιμασία νέων στελεχῶν γιὰ τὴν οἰκονομία ὅσο καὶ γιὰ τὸν περιορισμὸ τῶν ἀδύλων πληρωμῶν γιὰ σπουδές στὸ ἐξωτερικὸ, ποῦ μᾶς κόστισαν σχεδὸν 60 ἑκατ. δολλάρια τὸ 1975. Ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τῆς παιδείας θὰ πρέπει νὰ περιλαμβάνει ἕνα ἄρκετὰ μεγαλύτερο βαθμὸ ἐπιλογῆς ἀπὸ ὅ,τι μέχρι σήμερον, καὶ ταυτόχρονα θὰ πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῆ ἡ σύσταση νέων καὶ ἡ ἐπέκτασι τῶν ὑφισταμένων σχολῶν τεχνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς κατευθύνσεως, οἱ ὁποῖες θὰ πρέπει νὰ ἀποτελέσουν τμῆμα τοῦ ὅλου μας ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος καὶ θὰ εἶναι ἐπομένως κάτω ἀπὸ τὴν ἄμεση ἐποπτεία καὶ χρηματοδότηση τοῦ κράτους.

¹ Ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀναδιοργάνωσεως καὶ τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς παιδείας μας θὰ εἶναι ἀναγ-

καστικὰ μακροχρόνιου χαρακτῆρα, καὶ χρόνος εἶναι κάτι ποῦ δὲν ἔχουμε διαθέσιμο αὐτὴ τὴ στιγμή στὴν Ἑλλάδα. Ὑπάρχει ὁ φόβος λοιπὸν πὺς, μὲ τὶς καλύτερες προθέσεις, τὸ πιθανότερο εἶναι νὰ βρεθοῦμε ἀνέτοιμοι ὅταν ἡ ὥρα τῆς ἐντάξεως φθάσει.

ἐπίλογος

Ἡ πιὸ πάνω ἀνάλυσι εἰδείξε ὅτι τὰ ὀφέλη τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν δεκαετηχρονὴ λειτουργία τῆς συμφωνίας συνδέσεως μὲ τὴν ΕΟΚ ὑπῆρξαν σχεδὸν ἀσήμαντα. Ἡ μόνη χειροιαστὴ βοήθεια ἦταν τὸ δάνειο τῶν 125 ἑκατ. δολλαρίων, ἐνῶ ἡ βαθμιαία ἐλευθεροποίηση τοῦ ἐμπορίου φαίνεται νὰ λειτουργήσει πρὸς ὄφελος τῶν χωρῶν τῆς ΕΟΚ, καὶ εἶναι πιθανὸ πὺς τὰ καθαρὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν ἄρνητικά. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρᾶ καὶ μολονότι ἡ συμφωνία χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἀσυμμετρία ὅσον ἀφορᾷ τὶς ἀναληφθείσες ἀπὸ τὰ δύο μέρη ὑποχρεώσεις, ἡ Ἑλλάδα ὑπέφερε συνεπῆς πρὸς ὅλες τὶς συμβατικές τῆς ὑποχρεώσεις, πράγμα ποῦ δὲν ἰσχύει κατὰ τρόπο ἀναμφισβήτητο καὶ γιὰ τὴν ΕΟΚ. Ὁ βασικὸς λόγος γιὰ τὴν ἐπίδοσι αὐτὴ ἦταν οἱ διαρθρωτικὲς ἀδυναμίες τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας καὶ ἡ ἔλλειψι τῶν κατάλληλων ἐκείνων παραγωγικῶν συντελεστῶν ποῦ δὲν τῆς ἐπέτρεψαν τὴν ἀξιοποίηση τῆς εὐρύτερης ἀγορᾶς. Πάντως δεδομένου τοῦ τρόπου λειτουργίας τῶν κοινοτικῶν μηχανισμῶν, τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἡ πλήρης ἐνταξὴ μᾶς συμφέρει περισσότερο ἀπὸ τὴ διατήρησι τοῦ παρόντος καθεστώτος τῆς συνδέσεως εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία πῶστο.

Οἱ ὑπάρχουσες ὁμοσ ἐνδείξεις δὲν πισθουν πὺς ἡ πλήρης ἐνταξὴ προβλέπεται σὰν ἡ ἀναμφισβήτητη ἐπιτυχία γιὰ τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα, ποῦ μερικὸ ἀπὸ τοὺς ὑποστηρικτικὲς τῆς φαίνεται νὰ πιστεύουν. Μιὰ περισσότερον συγκρατημένη ἄποψι εἶναι πὺς ἡ ἐνταξὴ ἀποτελεῖ τὴ λιγότερον ἄσχημη ἀπὸ δύο κακῆς ἐναλλακτικῆς λύσεις, ποῦ ἴσως δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπιστοῦν ἀπὸ τὴν ἀρχή.

Φυσικὰ ὅ,τι ἔγινε στὸ παρελθὸν ἀνήκει πιὰ στὴν ἱστορία. Εἶναι ὁμοσ χρήσιμο νὰ γνωρίζουμε ἀκριβῶς τὶς δυνατότητές μας καὶ τί μπορούμε νὰ περιμένουμε ἀπὸ τὴν ἐνταξὴ χωρὶς νὰ παρασυρόμαστε ἀπὸ ἐνθουσιασμοὺς καὶ προκαταλήψεις.

Ἡ ἀξιολόγησι τῶν προοπτικῶν τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας εἰδείξει ὅτι ὁ γεωργικὸς μας τομέας πρόκειται νὰ ὀφελῆθῃ ἀπὸ τὴν ἐνταξὴ καὶ οἱ ἐνισχύσεις τοῦ περιφερειακοῦ καὶ κοινωνικοῦ ταμείου μπορούν ἐπίσης νὰ βοηθηθουν κάποιος τὴ διαδικασίᾳ τῆς βιομηχανικῆς μας ἀναπτύξεως. Τὸ μεγάλο ἐρωτηματικὸ ὁμοσ παραμένει ἡ μεταποίηση. Θὰ μπορέσει, ὅπως οἱ ὑποστηρικτικῆς τῆς ἐντάξεως πιστεύουν, νὰ ἀνοίξει καιροῦργες ἀγορᾶς καὶ νὰ ἐπεκταίνει ὑπάρχουσες στὸν πολυάνθρωπο χῶρον τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, συμβάλλοντας ἔτσι ἀποφασιστικότερον στὴν ἐξα-

γωγική δραστηριότητα και τὸ ἰσοζύγιο πληρωμῶν; Ἡ θὰ ἀντιμετωπίσει ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια μετὰ τὴν κατάργησης τῶν δασμολογικῶν φραγμῶν μὲ ἀπρόβλεπτες γιὰ τὴν οἰκονομία συνέπειες; Ἡ ἔβρευνα ἔδειξε ὅτι ἡ ἑλληνικὴ μεταποίηση εἶναι οὐσιαστικὰ ἐνταγμένη στὴν Κοινὴ Ἄγορὰ ἀπὸ τὸ 1968 καὶ ἀπολαμβάνει δύο πλεονεκτημάτων, δηλαδὴ τῆς ἐλευθερίας διακινήσεως στὶς χώρες τῶν ἑξὶ καὶ τῆς προστασίας, ἔστω μειωμένης, στὴν ἐγχώρια ἀγορὰ. Μολονότι ἔχει κατορθώσει νὰ ἀυξήσει τὴ συμμετοχὴ τῆς στὶς ἐξαγωγές, πρῶτα τὸ ἀπόλυτο ὕψος δὲν εἶναι ἐπαρκές καὶ δεύτερο ἡ βάση τῶν κύριων ἐξαγωγῶν βιομηχανικῶν μας προϊόντων εἶναι ἰδιαίτερα στενὴ. Κρίνοντας ἐπίσης ἀπὸ τὸ μέγεθος τῶν εἰσαγωγῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, διαπιστώνουμε τὴν ἀδυναμία τῆς ἑλληνικῆς μεταποιήσεως καὶ ὡς πρὸς τὸ ρόλο τῆς ὑποκαταστάσεως εἰσαγωγῶν. Δὲν ὑπάρχουν λοιπὸν ἰσχυροὶ ἀντικειμενικοὶ λόγοι ποὺ νὰ δικαιολογοῦν τὴν αἰσοδοξία πολλῶν ὑποστηρικτῶν τῆς ἐντάξεως, ἀνάμεσα στὸν ἐπιχειρηματικὸ μας κόσμο, ὅτι ἡ βιομηχανία μας θὰ κατορθώσει νὰ κάνει δυναμικότερη διεἰσδυση στὶς ἀγορές τῆς ΕΟΚ ἀπὸ ὅ,τι μέχρι σήμερα. Μποροῦμε, ἐπομένως, νὰ προβλέψουμε μὲ σημαντικὴ ἐμπιστοσύνη ὅτι ἡ ἐνταξὴ μας, μὲ τὸν πλήρη δασμολογικὸ ἀφοπλισμὸ ποὺ συνεπάγεται, θὰ ἐπιφέρει μιὰ διόγκωση τῶν εἰσαγωγῶν μας καὶ τοῦ ἐμπορικῶ ἰσοζυγίου μὲ τὴν ΕΟΚ, ποὺ θὰ ἐπιδεινώσει τὴ θέση τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν. Παρόμοια κατάσταση δημιουργήθηκε στὸ Ἡν. Βασίλειο μετὰ τὴν ἐνταξὴ του στὴν Κοινὴ Ἄγορὰ.

Προσπάθειες γιὰ τὴν ποσοτικοποίηση τοῦ κόστους αὐτοῦ τῆς ἐντάξεως στὸ ἰσοζύγιο πληρωμῶν εἶναι δύσκολο νὰ ἐπιχειρηθοῦν στὰ στενὰ πλαίσια τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ. Τέτοιες προσπάθειες ἀπαιτοῦν πολλὴ περισσότερες πληροφορίες ἀπὸ ὅ,τι διαθέτουμε καὶ ἐπὶ πλέον παρουσιάζουν ἓνα μεγάλο περιθώριο λάθους, ἀκόμη καὶ στὴν περίπτωσι ποὺ τὰ σχετικὰ στοιχεῖα εἶναι διαθέσιμα.

Ἐπάρχουν σοβαροὶ φόβοι γιὰ τὴν τύχη ὀρισμένων κλάδων τῆς μεταποιήσεως, ποὺ δυνατό νὰ μὴν ἀντέξουν στὸν ξένο ἀνταγωνισμὸ, ὄχι τόσο γιὰ τὴν εἶναι διαρθρωτικὰ ἀντιπαραγωγικοί, ἀλλὰ γιὰ τὴν δὲν ἔφθασαν ἀκόμη στὸν βαθμὸ ἐκείνο ἐξελίξεως καὶ ἀναπτύξεως ποὺ θὰ τοὺς ἐπέτρεπε νὰ ἀξιοποιήσουν ὅλες τὶς οικονομίες κλίμακας, ἐξωτερικὲς οικονομίες κ.ά. Οἱ κλάδοι αὐτοὶ θὰ μπορούσαν μὲ κάποια σχετικὴ προστασία νὰ ἀνδροθοῦν καὶ νὰ δυναμώσουν τὸν κορμὸ τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας, ἀλλὰ εἶναι δυνατόν ὁ ξένος ἀνταγωνισμὸς νὰ τοὺς ἐκμηδενίσει. Ἐνας ἄλλος κίνδυνος ποὺ ἀπειλεῖ δυναμικὲς καὶ ἀξιόλογες ἐπιχειρήσεις εἶναι ἡ ἐξαγορὰ τῶν ἀπὸ παρόμοιες ξένες μὲ ἐπακόλουθο δυσάρεστες συνέπειες γιὰ τὴν ἑλληνικὴ οἰκονομία. Ὅσον ἀφορᾷ τὶς βασικὲς διαρθρωτικὲς ἀλλαγές, τῆς ἐπαυξήσεως δηλ. τῆς μεταποιήσεως καὶ τῆς σημαντικῆς μειώσεως τοῦ γεωργικῶ τομέα, ἀκόμη κι ἂν ὅλες

οἱ συνθήκες ἀποδειχθοῦν εὐνοϊκές—πράγμα ἐντελῶς ἀβέβαιο—, ἡ διαδικασία εἶναι ἀναγκαστικὰ τόσο μακρόχρονη, ποὺ νὰ μὴν ἐπιτρέψει σχετικὰ σύντομα ἀποτελέσματα, ἱκανὰ νὰ ἀποτρέψουν τὸν κλονισμὸ καὶ τὴν πιθανὴ κατάρρευση τῆς βιομηχανίας μας. Γενικὰ ἡ εἰκόνα ποὺ παρουσιάζεται εἶναι εἰκόνα ἀπαισιοδοξίας ὅσον ἀφορᾷ τὶς εὐκαιρίες τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας καὶ τὴν ἀξιοποίησή τους στὸν εὐρύτερο χῶρο τῆς Κοινῆς Ἄγορᾶς.

Οἱ προτεινόμενες ἐπίσης μεταρρυθμίσεις θὰ ἔλθουν ἀτυχῶς ἀργὰ καὶ δὲν θὰ μπορέσουν νὰ ἀπαλύνουν κάπως τὴ βίαιη πρόσκρουση τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας μὲ τὴν ΕΟΚ, καὶ ἡ πιθανότητα εἶναι πῶς ἡ ἀδικαιολόγητη σπουδὴ μας νὰ ἐνταχθοῦμε πρόωρα ἴσως μᾶς στοιχίσει ἀκριβὰ. Τέτοιες μεταρρυθμίσεις θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχαν προηγηθῆ κατὰ πολὺ τῆς ἐντάξεως, ὥστε ἡ ἑλληνικὴ κοινότητα νὰ εἶχε ὄχι μόνο τὸ χρόνο νὰ τὶς ἀφομοιώσει ἀλλὰ καὶ τὸ πλεονέκτημα τῆς προηγούμενης ἀντιλήσεως ὀρισμένων εὐεργετικῶν ἀποτελεσμάτων τους. Ἡ ὄλη ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος μαζί μὲ τὴν ἐπιμονὴ τῶν ἀρχῶν νὰ πετύχουν ὀπωσδῆποτε ἐνταξὴ τὸ ταχύτερο δυνατό δίνει τὴν ἐντύπωση εἴτε πρόχειρης θεωρήσεως εἴτε ἐσφαλμένης ἐκτιμῆσεως τῶν οἰκονομικῶν προβλημάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. R. Caves, *American Industry: Structure, Conduct, Performance*, Third Edition, Prentice-Hall 1972.
2. *Economist*, *The*, Vol. 260, No 697.
3. European Communities Commission, *Second General Report of the Activities of the Communities*, Brussels-Luxembourg, February 1968. Various Background Notes.
4. Eurostat, *Basic Statistics of the Community*, 1975-76.
5. FAO, *Agricultural Projections, 1970-1980*, Rome 1971.
6. General Secretariat at the Council of the European Communities, *Twenty-second Review of the Council's Work*.
7. ICAP 1975, *Οικονομικὸς Ὀδηγὸς τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἐταιρειῶν*.
8. IDC, *Agreement of Association between Greece and the European Economic Community*, Athens, 1963.
9. IMF, *International Financial Statistics*, Vol. XXIX, Nos 5 and 8, May and August 1976.
10. OECD, *Agricultural Projections for 1975 and 1985*, Paris 1968.
11. OECD, *Greece, Economic Surveys, 1972 and 1975*.
12. J. A. Schumpeter, *Capitalism, Socialism and Democracy*, Unwin, Fifth Edition, London, 1966.
13. D. Swann, *The Economics of the Common Market*, Penguin, Third Edition, 1975.
14. S.G. Triantis, *Common Market and Economic Development*, Center of Planning and Economic Research, Athens 1965.
15. Ἐπιχειρηματικὸν Σύντονισμὸ καὶ Προγραμματισμὸ, Ἐθνικοὶ Λογαριασμοὶ τῆς Ἑλλάδος 1958-1972, Ἀριθ. 22, Ἀθῆναι 1973.
16. Ἐπιχειρηματικὸν Σύντονισμὸ καὶ Προγραμματισμὸ, Προσωπικοὶ Λογαριασμοὶ τῆς Ἑλλάδος 1973, Ἀθῆναι.
17. Ε. Ζολώτας, «Ἡ Ἑλλάς στὴν Ἑυρωπαϊκὴ Κοινότητα», *Ναυτεμπορικὴ*, 14-4-1976.